

Zaštićeno područje naselja Kotor

Analiza postojećeg stanja i prijedlog moguće revitalizacije

Jasna Doričić, str.spec.ing.građ.

Rijeka

jasna.doricic@pgz.hr

UDK/UDC 728.1(1-21)(497.5Kotor)

Stručni članak – Professional paper

Zaštićeno područje naselja Kotor bila je tema diplomskog rada autorice pod naslovom „Revitalizacija zaštićenog područja naselja Kotor“ pri Građevinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, unutar kolegija Obnova graditeljskog nasljeđa (mentor mr. sc. Olga Magaš, dipl. ing. arh.). U ovome članku prezentiran je samo dio predmetnoga rada.

Rad se bavi analizom povijesne poluurbane cjeline naselja Kotor koje ima svojstvo kulturnog dobra upisanog u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske 1975. i 2006. godine, a koncipiran je u dvije cjeline. U prvoj je obrađen povijesni razvoj i analiza postojećeg stanja, dok je u drugome dijelu, temeljem konzervatorskih smjernica i kartografskih analiza, predložena moguća revitalizacija naselja uz smjernice kojih bi se trebalo pridržavati.

Kao podloga za izradu snimka postojećeg stanja korišten je jedan arhitektonski snimak naselja iz 1986. godine kojeg je autorica prenijela u digitalni vektorski sustav. Za izradu novog stanja kao podloga je korišten vektorski katastar. Obrađeni su dostupni pisani, grafički i kartografski izvori korišteni za analizu zaštićene poluurbane cjeline naselja Kotor kao i njegove bliže okolice. Na temelju prikupljenih podataka kao i detaljnog terenskog obilaska i verifikacija izmjera, izrađen je snimak postojećeg stanja tlocrta svih objekata u mjerilu 1:200. Za svaku građevinu je izrađena identifikacijska kartica u kojoj su obrađeni sljedeći elementi: položaj u naselju, osnovni podatci o građevini, opis tipologije gradnje, ocjena očuvanosti, tlocrta objekta te je sve popraćeno fotografskim prikazom, kako povijesnim tako i recentnim.

Svi grafički podatci te oni vezani za katastar digitalno su obrađeni i pohranjeni u bazu podataka koja je lako nadograđiva i proširiva te je na taj način omogućena jednostavna izrada daljnjih analiza i kartografskih projektnih podloga.

Ključne riječi: Kotor, Crikvenica, graditeljsko naslijeđe, kartografski prikazi, revitalizacija

Uvod

U ovom članku prezentiran je dio diplomskoga rada pod nazivom *Revitalizacija zaštićenog područja naselja Kotor* (Doričić 2012) pri Građevinskom fakultetu u Rijeci, unutar kolegija *Obnova graditeljskog nasljeđa*¹. Poticaj za odabir teme predmetnoga rada bilo je saznanje da u našoj neposrednoj blizini još ima vrijedne, napuštene i zapuštene, kulturno-povijesne graditeljske baštine. Jedan od takvih bisera je naselje Kotor, koje s brežuljka ponad Crikvenice nijemo promatra Kvarner i Vinodol očekujući da se netko sjeti sačuvati ga od zaborava, propadanja i nestajanja.

Cilj ovoga rada doprinijeti je prepoznavanju, obnovi, zaštiti i revitalizaciji ovoga vrijednog bisera graditeljske baštine primorskoga kraja te ga integrirati kao životnu sastavnicu, vrijednost i potrebu turističkoga potencijala crikveničkog područja.

Rad se bavi analizom povijesne poluurbane cjeline naselja Kotor koje ima svojstvo kulturnog dobra upisanog u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske² još davne 1975. godine. Uz prikaz povijesnog razvoja temeljem dostupnih pisanih i kartografskih materijala, daje se osvrt i na vrijedne arheološke i prirodne vrijednosti užeg okolnog područja kotorskog brijega.

Najznačajniji prilog rada kartografski su prilozi analiza postojećeg stanja i prezentacija svih građevina naselja snimljenih tlocrtno u M 1:200 te fotografski u raznim vremenskim razdobljima. Kao podloga za izradu snimka postojećeg stanja korišten je arhitektonski snimak naselja iz 1986. godine rađen u analognom obliku, koji je prenijet u digitalni vektorski sustav. Na temelju tako dobivenih podataka te višekratnog obilaska terena verificirane su i dopunjene izmjere koje odgovaraju sadašnjem stanju te je za svaku građevinu izrađena identifikacijska kartica u kojoj su, uz tlocrtne nacрте i fotodokumentaciju, obrađeni sljedeći elementi: položaj u naselju, osnovni podatci o građevini, opis tipologije gradnje i ocjena očuvanosti. Kartice su popraćene kartografskim prikazima cijele zone zaštite na temelju baze podataka koja je izrađena u tu svrhu.

Osim podataka koji su dobiveni analizom postojećeg stanja za sve su građevine unutar područja obuhvata zaštićene cjeline naselja Kotor obrađeni i katastarski podatci.

U drugom dijelu rada su dane osnovne konzervatorske smjernice za obnovu i predložena moguća revitalizacija zaštićenog područja naselja Kotor te

¹ Mentor mr. sc. Olga Magaš dipl. ing. arh., Sveučilište u Rijeci – Građevinski fakultet u Rijeci.

² Izvod iz registra kulturnih dobara RH br. 2/06. Lista zaštićenih kulturnih dobara. NN 124/2006.

zaključno mogući način provedbe predloženog programa revitalizacije ovog vrijednog kulturnog dobra našeg kraja.

Povijesni razvoj

Jedan od ciljeva ovog rada je obrada povijesnog razvoja naselja Kotor i njegove neposredne okolice. Na žalost, nije bio omogućen uvid u, vjerojatno izvorni, Jozefinski katastar iz 1820. godine, koji bi bio osnova za definiranje vremena nastanka pojedinih građevina unutar granica naselja. Važnu ulogu u prikupljanju postojeće građe imali su Muzej grada Crikvenice, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Konzervatorski odjel Rijeka te Područni ured za katastar Rijeka. Obavljeni su razgovori u Državnom arhivu u Rijeci, Zadru i Splitu te pretražene internetske stranice Arhiva u Trstu, kojom prilikom je utvrđeno da isti ne posjeduju građu vezanu za ovo područje, pa se povijesni razvoj prvenstveno obradilo temeljem pisanih dokumenata i stručne literature.

Prapovijesni arheološki nalazi

Na području čitavog kotorskog brijega desetak su se godina pod vodstvom kustosa Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, gosp. Ranka Starca, provodila pokusna arheološka istraživanja. Istraživanja su se provodila na više lokacija. Na lokaciji stare Župne crkve sv. Šimuna obavljena su čišćenja i sondažna iskopavanja, koja je tom prilikom i dijelom građevinski sanirana (slike 1 do 4) te je izvršeno čišćenje crkve sv. Jurja. Sondažno iskopavanje radilo se na dvije prapovijesne gomile na području Stolniča u zaleđu Kotora, te na lokaciji Godač u blizini crkve sv. Trojice.

Tijekom istraživanja naišlo se na rijetke ulomke antičkih opeka i komadiće posuda, s prevladavajućim ulomcima prapovijesne keramike (slika 6), naročito na području oko crkve sv. Jurja. Na temelju provedene analize okvirno se postavila teza da je ovdje postojalo, strateški dobro pozicionirano, manje naselje i to od vremena kasnog brončanog doba (12.–10. stoljeće prije Krista) do razdoblja rimske okupacije i spuštanja naselja u podnožje brijega. Prapovijesno naselje na Kotoru bilo je s pristupačnijeg dijela brijega, iz pravca vinodolskog zaleđa, zaštićeno suhozidnim bedemom. Bedem se pružao od vrha uzvisine ponad crkve sv. Jurja do ruba obzidane lokve, a danas se prepoznaje samo kao nasip od urušenog kamena širine i do 10 metara.

Izuzetno je zanimljiv arheološki nalaz iz žarnog groba unutar grobne gomile na Stolniču (slika 5). Naime, 2003. godine HEP (Hrvatska elektroprivreda) je postavljao stup dalekovoda u samom središtu gomile (!) prilikom čega je pronađen grobni humak malih dimenzija (50x40 cm) pokriven pločom od

Slike 1 i 2. Crkva sv. Šimuna prije i nakon konzervatorskih radova (2007., snimio: R. Starac).

Slike 3 i 4. Kapela u sklopu crkve sv. Šimuna prije i nakon konzervatorskih radova (2007., snimio: R. Starac).

lomljenog kamena. Nalaz sadrži neukrašenu posudu - urnu s pohranjenim pepelom i sitnim spaljenim koščicama ženske osobe te polomljene dijelove grobnih priloga, odnosno nošnje. Ovaj se nalaz vremenski i kulturno svrstava između 1200. i 1000. godine prije Krista (Starac 2004: 165-185).

Godine 2007. provedeno je arheološko istraživanje na lokalitetu Godač³ (Starac 2007), koji se nalazi SZ od ruševina srednjovjekovne crkve sv. Trojice na kotorskom brijegu. Spektar pronađenih pokretnih arheoloških nalaza bio je vrlo širok i zanimljiv, ali nije pronađen nikakav obris urbaniteta. Osim pronalaska manjih ulomaka prapovijesne keramike (slika 6), najznačajnijim nalazom smatra se otkriće tri strelice kasnoantičkog tipa i jedne strelice sa šupljim tuljcem za nazad te kosim vratom i vrhom u obliku lastavičjeg repa. Ta se strelica okvirno datira u razdoblje seobe naroda ili ranog srednjeg vijeka (slika 9).

Područje Kotora od antike do kraja srednjega vijeka

Ime naselja Kotor povezuje se s hrvatskim prijevodom naziva antičkog priobalnog naselja i putne postaje *Ad turres*. Toponim svjedoči o suživotu i mirnom stapanju romaniziranih starosjedilaca i pridošlih Hrvata, koji preuzimaju i

Slika 5. Grobni humak na Stolniču. (snimio: R. Starac).

³ Porijeklo naziva i značenje toponima Godač nije poznato. Toponim se spominje u srednjovjekovnom spisu o međama zemalja Sopaljskih, a označava suhozidima omeđen prostor zapadne, strme padine, krševitog brijega u zaleđu naselja Kotor.

Slika 6. Ulomci keramike. Lokalitet Godač. (snimio: R. Starac).

Slike 7 i 8. Mikrolit, kremen, arheološki lokalitet Godač, mezolitik.
Izvor: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka.

Slika 9. Strelica u obliku lastavičjeg repa, željezo, arheološki lokalitet Godač, rani srednji vijek. Izvor: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka.

Slika 10. Strelica, željezo, arheološki lokalitet Godač, kasna antika. Izvor: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka.

pohrvaćuju stari lokalni naziv, te Kotor spajaju s naseljima Grižane i Belgrad u jednu župu, odnosno upravno-teritorijalnu jedinicu. Ad turres (lat. Kod kula, Kod tornjeva) zabilježen je na poznatom zemljovidu Rimskog carstva - *Tabuli Peutingeriani*⁴. Na magistralnoj cesti od Akvileje prema Saloni, između Tarsatike i Senije, na jednakoj udaljenosti od ta dva naselja (20 rimskih milja), označen je Ad turres (slika 11). Prvotno je Ad turres bio postaja i promatračnica na važnoj cestovnoj komunikaciji koja je prolazila kroz Vinodolsku dolinu, a povezivala je važne gradove Carstva, Aquileiu (Akvileja), Salonu (Solin) i Sisciu (Sisak). Oko te promatračnice u podnožju kotorskog brijega s vremenom razvija se naselje čiji je položaj neosporan zbog značajnih antičkih arheoloških tragova naselja s pristanišnim uređajima, magazinima i ciglanom.

Slika 11. Ad turres na Tabuli Peutingeriani.
Izvor: www. wikipedia.org

Na lokaciji današnjeg nogometnog igrališta djelovala je keramičarska radionica. Riječ je o velikom radioničkom kompleksu – manufakturi koja je u velikoj produkciji proizvodila predmete od gline koji obradom i pečenjem postaju keramika. Od gline su se proizvodile opeke, krovne ploče, razni oblici kućanskog posuđa te amfore. Sve to ukazuje na trajanje trgovanja i skladištenja roba između kasnog republikanskog razdoblja (od 2. do 1. st. prije Krista) i sutona antike krajem 4. st. poslije Krista.

U povijesnim ispravama Kotor se počinje javljati kao značajno središte usporedo s prestankom života na Badnju⁵ (Starac 2004: 174.) Prvi spomen Kotora datira se 1323. godinom, po prijepisu iz 1635. godine. Tada na skupu o razvodu zemalja kotorskih, griških i belgradskih sudjeluju kotorani Paval, Vlona, Ivan i Stipan Parnišić. Kotorani sudjeluju 1395. godine na skupu u Novom Vinodolskom, gdje se potvrđuju odredbe Vinodolskog zakona. U prvoj autentičnoj ispravi iz života crkveničkog pavlinskog samostana iz 1419. godine spominju se predstavnici kotorske župe i općine, satnik Mihovil, svjedoci Martin i Juraj te pop Mate.

Godine 1437. u ispravi o granicama između Bakra i Hreljina prisutan je bio stariji sin suca Mihovila iz Kotora. Godine 1449. u pravdi između predstavnika Grižana, Belgrada i Drivenika kod crkve sv. Marije u Triblju sudjeluju

⁴ Karta s ucrtanim rimskim cestama, izrađena je u 4. st., a precrtana u 13. st. Izvor: www. wikipedia.org

⁵ U kaštelu Badanj, život je tekao od kasne antike (ostatci rimske vodospreme) do velikog potresa 1321. godine, kada je napušten.

Slika12. Prikaz povijesno važnih lokaliteta, izradila: J. Doričić.

i Kotorani, a 1450. u sporu oko zemlje Drinin (Drenin) između Grižana i Kotora pobjeđuje Kotor, jer on *oduvijek gospodari tim područjem*.

Knez Martin Frankopan 1449. godine postaje gospodarom Kotora, a nedugo potom ga daruje trsatskim franjevcima. Zbog požara franjevačkog arhiva na Trsatu te kasnijeg požara kotorske župne crkve sv. Šimuna nema sačuvanih dokumenata iz tog doba.

Događaj iz 1624. godine svjedoči o pokušaju obnove kulturnog života nakon završetka uskočkog rata. Te su godine trsatskog gvardijana Franju Glavinića posjetili Matija iz Novog Vinodolskog i župnik Ivan iz Kotora s molbom da potpomogne obnovu tiskanja glagoljskih knjiga.

Nakon smaknuća posljednjih članova Zrinskih i Frankopana 1672. godine, carska komora obavlja popis zaplijenjenih dobara, iz kojih se vidi da dio Kotorana obavlja rabotu pavlinima, a dio franjevcima. Trsatski samostan prodaje 1698. godine Kotor komori u Grazu, ali franjevcima i dalje ostaje postotak od prihoda. Napokon, godine 1776., za župovanja plovana Fabijana Radetića, izgorjela je župna crkva na Kotoru, što je ubrzalo preseljenje sjedišta župe kao i žitelja cijelog naselja u Crikvenicu (Starac 2004: 174).

Zanimljiv **kartografski prikaz Kotora** vidljiv je na karti naslikanoj 1752. godine u pavlinskom samostanu na Ospu u Novom Vinodolskom, za potrebe spora koji se vodio između stanovnika Bribira i Novog oko prava na posjed *Maševo* u Gorskom kotaru. Stanovništvu Vinodola ovaj je posjed bio dragocjen za ispašu stoke i sjenokošu (slika 13). Na karti su crvenim okomitim linijama označene granice posjeda između naselja Drivenik, Grižane, Bribir i Novi. Uz ostala naselja vidljiv je i položaj Kotora na brijegu ponad utoka Dubračine u more.

Župa Kotor. U srednjem vijeku, kada je državna struktura bila slaba, sigurnost su pružala teško pristupačna, odnosno lako branjiva mjesta. Kada je državni nadzor ojačao, nepristupačnost je postala smetnjom. Stoga su nekim mjestima šanse za prosperitet porasle, dok su ga neke izgubile. Tako je i Kotor, naselje koje je bilo na brežuljku ponad Crikvenice, gdje je bilo prvobitno središte župe, izgubio svoju prednost te je 1778. godine župna crkva, posvećena apostolima Šimunu i Judi Tadeju ukinuta i središte prebačeno u Crikvenicu. Postoji zapis u vizitaciji iz 1769. godine kojim se kaže: *Ova crkva je na strmom brijegu i uvijek je teško pristupačna. Zimi i kada puše bura gotovo je nepristupačna. S druge strane iziskuje velike popravke pa bi bilo pogodnije da se za župnu crkvu uzme kapela Sv. Antuna u Crikvenici, u ravnici blizu mora gdje je stanovništvo brojnije.* Također je tada zapisano da je župni stan zidan i da ga treba popraviti i napraviti bolji raspored. Nakon tih procjena, 1776. godine izbio je požar koji je uništio i crkvu i župni stan (Bogović Slunjski 1987). Od arhiva župe Kotor sačuvana je samo jedna knjiga *Protocolum* iz 1735. godine (49x17cm). Protokol se sastoji od 5 dijelova: knjige bermanih (od 1735.

Slika 13. Prikaz dijela karte područja od Drivenika do Novog, nepoznati pavlinski redovnik, 1752. papir (preslika). Izvor: Hrvatski povijesni muzej, Zagreb.

do 1789.), knjige dohodaka i izdataka (od 1775. do 1792.), knjige vjenčanih (od 1738. do 1793.), knjige rođenih (od 1738. do 24. 2. 1793.) te knjige umrlih (od 9. 8. 1738 do 4. 2. 1793.).

Prema podacima iz tih zapisa uočen je nagli pad broja stanovnika 1736. i 1784. godine. Godine 1736. Kotorska župa imala je 1534 stanovnika, a godine 1784. samo 1041 stanovnika, odnosno 493 manje (Rigoni 1914.–1941.). Taj se pad pripisuje kugi koja je u to vrijeme često vladala. Na Kotoru je bilo i župno groblje.

Spominje se da su prihodi župne crkve Kotor iznosili 54,23 forinte (prihodi od vinograda i oranica), odnosno prihodi koje su međusobno dijelili svećenici u župi iznosili su 67,18 forinti. Kotor je zajedno s Podkotorom imao 161 kućni broj (Bogović Slunjski 1987).

Sakralni objekti

Veliki broj crkava i kapela svjedoči o tome da je Kotor nekada imao važnu ulogu zbog svog položaja s kojeg je lako bilo kontrolirati putove između Pri-

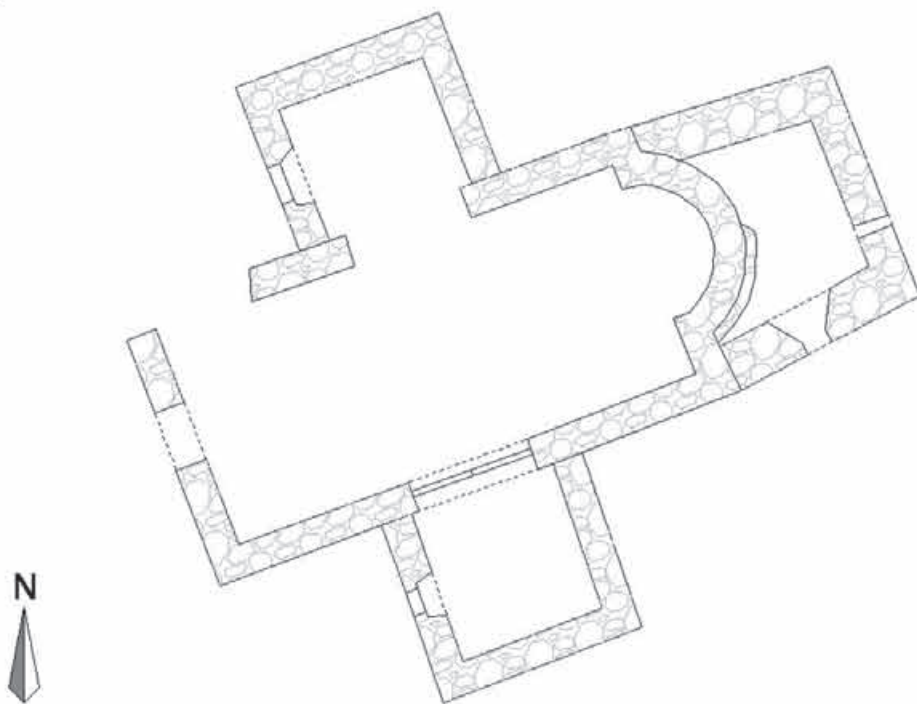
morja i središnjeg dijela vinodolskog zaobalja. Danas su neke od njih samo ruševni ostatci, dok su neke u potpunosti nestale.

Drevna crkva posvećena apostolima, **crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja**, smještena je na strmom, JZ obronku kotorskog brijega. Zbog nepovoljne konfiguracije terena građevina je sa sjeverne strane dijelom ukopana u tvrdu liticu. Crkva je smještena u sjevernom dijelu naselja Kotor, uz trasu glavnog puta kroz naselje. Teško je stradala u požaru 1776. godine i više se nije obnavljala. Jedini sačuvani predmet je slika koja je vjerojatno stajala na glavnom oltaru. Župna se crkva zatim privremeno premješta u crkvu svetog Antona u Crikvenici na *Gorici*, a nakon ukinuća pavlinskog samostana dotadašnja samostanska crkva postaje župnom crkvom Crikvenice. Na premještaj župe, osim spomenutog požara, utjecao je već započeti proces formiranja mjesta Crikvenice koje nastaje približavanjem moru nekoliko manjih susjednih naselja.

Unutar površine crkve i oko nje bilo je groblje, koje je višekratno prekopavano. Sjeverni bočni zidovi i čitavo pročelje dijelom su devastirani prilikom izgradnje vodospreme 1940. godine, dok je kroz prednji dio prokopan preljevni kanal (!).

Slika 14. Konzervirani ostatci crkve sv. Šimuna i Jude Tadeja. (2012., snimila: J. Doričić).

Slika 15. Tlocrt crkve sv. Šimuna i Jude Tadeja.

Prilikom obavljanja istražnih i konzervatorsko-prezentacijskih radova 2007. godine otkriveni su tragovi temelja prvobitne crkvice romaničkog tipa, duge 11,5m, široke 5,4m, građene od vodoravno uslojenih priklesanih vapnenaca. Crkvice je imala polukružno opisan začelni luk, zidan od kvalitetno klesanog kamena. Ista je pregrađena krajem 15. ili početkom 16. stoljeća. Izvorno se radi o jednobrodnoj crkvi s opisanim začeljnim lukom romaničkog tipa, kojoj je u 15. st., pod upravom franjevačkog samostana na Trsatu, produljeno svetište te dodane nasuprotno položene pravokutno presvođene kapele (Sv. Mikula i Sv. Juraj), čime je dobila u tlocrtu lik latin-skog križa (Starac 2004). Godine 2007. južna kapela građevinski je sanirana (slike 14 i 15).

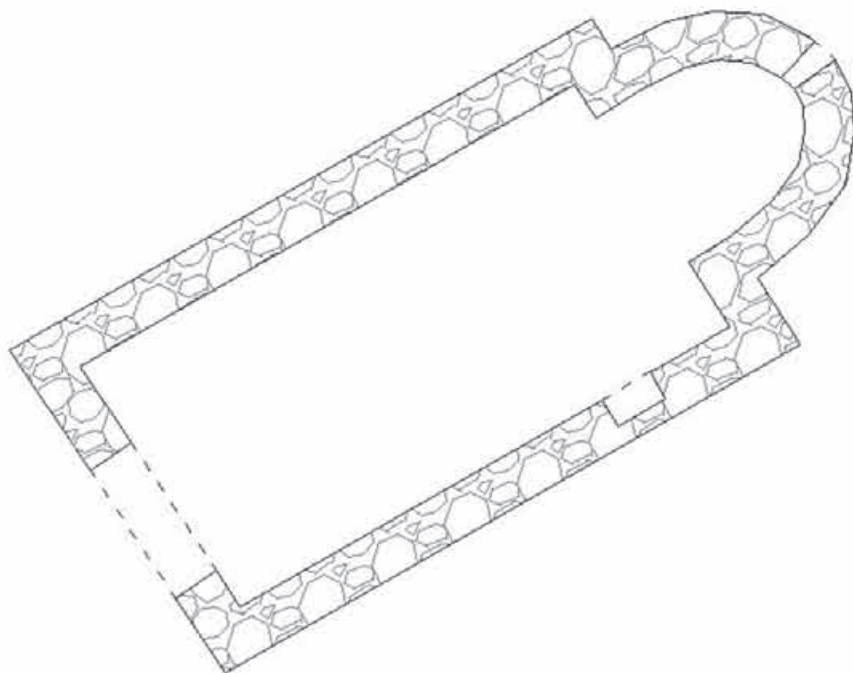
Ruševni ostaci **crkve sv. Jurja** nalaze se na najvišem dijelu Kotora, na kamenitom zaravanku na koti 150 m.n.m. To je jednobrodna građevina izdužena u smjeru JZ-SI, približnih dimenzija 10,5x4,5m, s polukružno opisanim svetištem smještenim u SI dijelu objekta. Crkva je imala nadzornu i stratešku ulogu. Duboko polukružno svetište upućuje na ranokršćansku ili ranosred-njevjekovnu graditeljsku tradiciju, što svrstava tu crkvu u najstarije sakralne građevine Vinodola (Starac 2000). Određenoj predromaničkoj tradiciji pri-

pada i vidljiv sloj zidnih struktura, građenih od lomljenog, pravilno uslojenog lokalnog vapnenca, položenog u vodoravne redove. Ispune tvore ubačeni sitniji kameni ulomci, a žbuka je vrlo kvalitetna sačinjena od morskog šljunka i pijeska pomiješanog s vapnom i sitno drobljenom opekom, što ukazuje na kasnoantičku tradiciju. Sačuvan je jedan otvor vrlo uskog proreza (Starac 2004) (slike 16 i 17).

Slika 16. Ostaci crkve sv. Jurja (2012., snimila: J. Doričić).

Na pustoj visoravni povrh naselja Kotor nalaze se ruševine **crkve sv. Trojice (Trojstva)**. Crkva je izgrađena na ledini i okružena je rasutim suhozidima. Dugačka je 18 metara, a osam metara široka, s prostranim svetištem pravokutnog tlocrta. Način konstrukcije zida svjedoči o dvjema kronološkim fazama, od kojih se jedna približava gotičkom tipu crkava prisutnom na području Modruške biskupije, dok način oblikovanja svoda svetišta odaje kasnorenesansne oblike, koji su naslijeđeni u vinodolskih zidara i u 17.st. Prema pučkoj predaji, sv. Trojica je bilo mjesto omiljenog hodočašća vjernika. O njoj nema sačuvanih arhivskih podataka (Starac 2004). Danas je crkva u ruševnom i zapuštenom stanju (slike 18, 19).

Slika 17. Tlocrt crkve sv. Jurja

Na kotorskom brijegu prema nazivima čestica, predaji ili arhitektonskim ostacima bilo je još nekoliko **nestalih malih srednjovjekovnih crkvice**. Na zapadnom rubu naselja unutar ruševnog zida recentnog gospodarskog objekta proviruje polukružni zid apside crkvice, vjerojatno sv. Stipana (slike 20, 21). Obodno zide kapele posve je uklonjeno, a prekopan je i pod interijera zbog dobivanja prostora za gospodarski objekt (!). Danas se može reći da je ovdje bila pravilno orijentirana crkvice, dimenzija poput sv. Jurja, romaničkog tipa (Starac 2004).

Ostatak srednjovjekovne zidne strukture, nadograđene recentnom gromačom (slika 22) nalazi se uz put koji vodi prema lokvi. Zid je dužine oko osam metara, građen je od uslojenih priklesanih lomljenaca, vidljiv mu je samo vanjski plašt, vjerojatno južni bočni zid kapele. Prostor je danas zatrpan gromačom i nanosom zemlje. Prema usmenoj predaji radi se o tragovima srednjovjekovne crkvice sv. Mihovila (Starac 2004).

Prema kazivanju mještana na SI padini kotorskog brijega, u neposrednom podnožju ostataka prapovijesnog bedemskog opasača, nešto sjevernije od lokve i staze prema sv. Trojici, trebao bi biti položaj crkvice sv. Vida, ali nema sačuvanih struktura po kojima bi se to moglo i potvrditi (Starac 2004).

Slika 18 i 19. Ruševine crkve sv. Trojice (2012., snimila: J. Doričić).

Slika 20. Pročelje SI, stanje 2001. god. Izvor: fototeka Konzervatorskog odjela u Rijeci, 2001.

Slika 21. Kružna apsida na SI dijelu. Izvor: Pomorski i pov. muzej Hrv. primorja Rijeka.

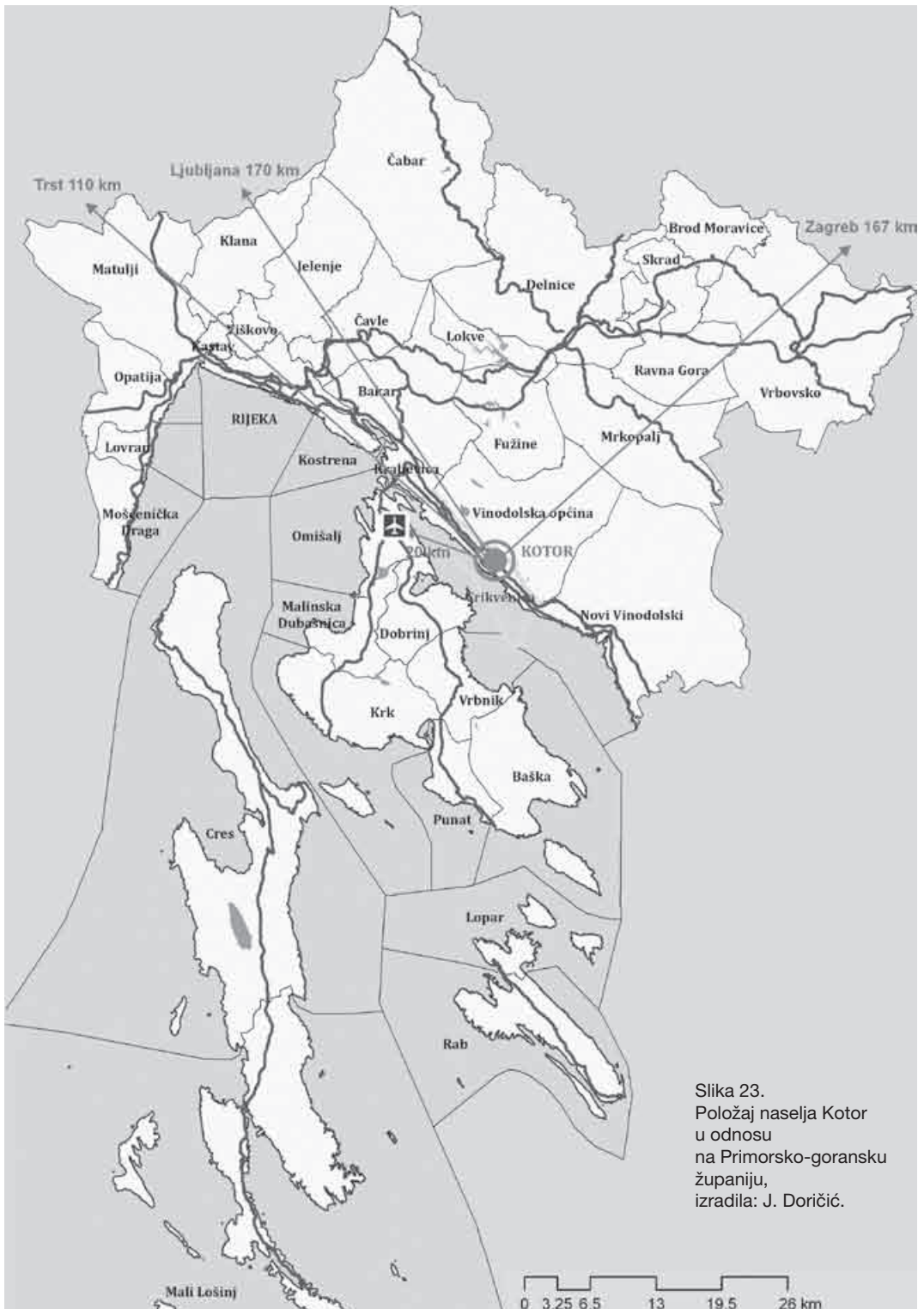
Slika 22. Ostatak srednjovjekovne zidne strukture (2012., snimila: J. Doričić).

Analiza postojećeg stanja

Zaštićeno područje naselja Kotor nalazi se na području Grada Crikvenice koji je u sastavu Primorsko - goranske županije, na njezinom priobalnom području (slika 23). Područje Grada Crikvenice obuhvaća prostor površine 32 četvorna kilometra i ima u svom sastavu 15 naselja. Crikvenička rivijera ima povoljan geoprometni položaj, vrijedne povijesne sadržaje i lijepu obalu, na čemu se temelji snažan turizam s dugom tradicijom. Od prapovijesti zemljopisno-primorski položaj, prirodne značajke, građa i oblik tla utjecali su na povijesni i kulturni razvoj ovog područja.

Prirodne vrijednosti kotorskog brijega

Krajobraz brda Kotor još i danas se (nakon napuštanja poljoprivrednih dje-latnosti) ističe kontrastom šumovitijih predjela i još donekle ogoljenih paš-njačkih kamenitih površina, koje su sada zapuštene pa ih ponovo naseljava šikara i šumska vegetacija. Glavne ovdašnje vrste drveća i grmlja su hrast medunac, bijeli i crni grab, crni jasen, šmrika, šibika i drugo rašće. Na travnjacima najčešće rastu kuš, kovilje i razne vrste trava i šarolikog cvijeća. Na biljni pokrov i krajobraz velik utjecaj ima klima (osobito bura i razmjerno ve-

Slika 23.
 Položaj naselja Kotor
 u odnosu
 na Primorsko-goransku
 županiju,
 izradila: J. Doričić.

lika količina oborina), pa se razvija submediteranska listopadna vegetacija. Međutim, u zavjetrini, na terasastim padinama uz naselje Kotor rastu lijepi maslinici, kao tipični navjestitelji prave mediteranske klime. Ostaci kamenitih pašnjaka imaju veliku krajobraznu i florističku vrijednost, važni su kao pčelinja paša (pašnjaci s ljekovitom kaduljom) i osobito su slikoviti i privlačni u proljeće. Njihova vrijedna flora i fauna vrlo je ugrožena zbog uznapredovalog procesa zarastanja, ali njihov neponovljiv krajobraz još je ispresijecan brojnim suhozidima – ostacima pastirskih međa i za ove krajeve posebnim tipom stožastih gromača.

Lokva/kalić na Kotoru osebujno je, malo i kamenom obzidano vodeno stanište poluprirodnog porijekla u maloj krškoj uleknini. Problem Kotora bila je opskrba vodom. Stoga su Kotorani lokvu, koja je izvorno najvjerojatnije bila prirodna, ogradili kamenom sa stepenicama da bi se moglo doći lakše do vode. Dugačka je oko 5 i široka 4 metra i može sadržati oko 50.000 litara vode. Lokva se nadopunjava kišnicom prirodnim padom terena, a prije ulijevanja prolazi kroz filter. Lokva se nalazi na putu od Kotora prema ruševinama crkve sv. Tojice, oko 130 metara udaljena od prve kuće u SI dijelu naselja.

Problem bi nastajao za vrijeme sušnih godina, kada se po vodu trebalo spuštati na Dubračinu i u brentama nositi natrag, što su obično radile žene.

Slika 24. Lokva/kalić na Kotoru (2012., snimila: J. Doričić).

Postoji i poslovice koja kaže: *Više vredi jedna kap, neg' Griški slap* (Ivančić Dusper 2004).

Nestašica vode ponukala je ljude u prošlosti da koriste prirodne ili stvore i održavaju poluprirodne i umjetne lokve kakav je i kalic na Kotoru. Danas, kad je većina takvih vodenih staništa ostala zapuštena i prepuštena zubu vremena, oni su posljednja utočišta nekim autohtonim vodenim životinjama u bezvodnom kršu. Nestajanje i isušivanje kalic na Kotoru bilo bi nenadoknativ gubitak za prirodu i čovjeka, pa bi i ovaj zanimljiv, ljudskom rukom stvoren, objekt starih graditelja i majstora u kamenu bilo korisno revitalizirati i obilježiti (slika 24).

Zaštićeni višestoljetni hrastovi medunci u Guljanovu dolcu – spomenici prirode, nalaze se na sjevernoj strani brda Kotor, na rubu slikovitog travnatog Guljanova dolca. Hrastovi su 2002. godine zaštićeni u kategoriji spomenici prirode – pojedinačna stabla. Dendrološkim istraživanjima⁶ utvrđeno je da se radi o dvama starim hrastovima meduncima čije su se šume nekoć u mnogo većoj mjeri protezale duž čitavog submediteranskog dijela Primorja, a danas su velikim dijelom uništene ili degradirane. Starost hrastova procijenjena je na 400 i 350 godina (Ivančević 2005: 186). Starije stablo ima prsni promjer 121 cm, visina mu je 17,5 m, drvena zaliha 9,88 m³ i površina krošnje 180 m² (slika 25). Mlađe stablo ima prsni promjer 92 cm, visine je 17,0 m, drvene zalihe 5,49 m³ i površine krošnje 140 m². Prema tvrdnjama Društva Crikveničana, radi se o najstarijim primjercima hrastova na crikveničkom području pa su stoga i zakonski zaštićeni, a hrastovi su povodom obilježavanja 600 godina prvog spomena imena Crikvenice te Međunarodnog dana bioraznolikosti i Desetljeća bioraznolikosti obilježeni poučnom pločom.

Na brdo Kotor, odnosno do starih hrastova, vodi nekoliko putova, s raznih strana, od kojih su neki da-

Slika 25. Najstariji hrast medunac u Guljanovu dolcu na području kotorskog brijega (2005., snimio: M. Randić).

⁶ Dendrološka istraživanja proveo je dr. sc. Vice Ivančević.

nas zapušteni i zarasli, a drugi obnovljeni i markirani. Jedan od zanimljivijih markiranih pristupa svakako je onaj iz Crikvenice preko slikovitog naselja Kotor.⁷

Urbana struktura

Naselje Kotor locirano je na vršnom dijelu brda ponad Crikvenice istočno od utoka vodotoka Dubračine u more. Prometna povezanost s Crikvenicom u potpunosti je nedostatna. Do prvih kuća s južne strane vodi pješačka, slabo održavana staza, dok je glavni prilaz omogućen povijesnim kolnim makadamskim putem koji vodi iz smjera Crikvenice s lokacije Podkotor do lokacije *Japnenica*, gdje se križaju putovi za Kotor, Dolac i Stolnič. Od tog križanja vodi pješački put do prve kuće na SI strani naselja.

Promatrajući širu situaciju, položaj Kotora, odnosno Crikvenice, ima vrlo povoljnu prometnu poziciju. Spoj na autocestu udaljen je svega 10 km, dok udaljenost do zračne luke Rijeka na Krku iznosi 20 km (slika 23).

Slika 26. Kolni put Crikvenica – Kotor (*Japnenica*) – Stolnič. (2012., snimila: J. Doričić)

⁷ Marko Randić - O zaštićenim hrastovima i prirodnim vrijednostima brda Kotor iznad Crikvenice.

Slike 27. Početak pješačkog puta iz Kotorske ulice. (2012., snimila: J. Doričić)

Pješački put vodi od podnožja brijega, pored Sportske dvorane (slika 27.) prema prvim kućama s južne strane naselja (slika 28.). Nadmorska visina u podnožju iznosi 15 m.n.m., dok na vrhu istog puta iznosi 120 m.n.m., što znači da je visinska razlika 105 metara, dok je udaljenost između tih dviju točaka oko 480 metara. Sam je put u lošem stanju i trebalo bi ga urediti na način da se izgrade kamene stepenice s povremenim vidikovcima. Trasa je pogodna i za postavljanje žičare ili uspinjače, koja bi bila jednostavno i atraktivno rješenje za povezivanje Kotora s Crikvenicom. U podnožju (pored Sportske dvorane) može se urediti parkiralište, što bi riješilo i problem dovođenja većeg broja vozila na Kotor.

Kolni makadamski put koji vodi od Crikvenice prema naselju Kotor kreće od Podkatora do lokacije *Japnenica* i dug je približno 700 metara. Od lokacije *Japnenica* do ulaza u naselje nije moguć kolni, već samo pješački pristup u dužini od 357 metara. Poduzeće *Rijekaprojekt* izradilo je 2011. projekt sanacije ovog prilaznog puta (Sanacija prilaznog puta naselju Kotor 2011) kako bi se omogućio interventni pristup za jedno lako dostavno vozilo od *Japnenice* do k.č. br. 3826. Na kraju puta predviđeno je okretište. Uređenje, odnosno sanacija ovog puta je imperativ u promišljanju revitalizacije naselja jer bez prilaza za interventna vozila, dostavu i sl. svako planiranje postaje bespredmetno.

Kotorom dominira glavna **kaskadno postavljena pješačka ulica**, put koji prati konfiguraciju terena. Od ovog puta u središtu naselja odvaja se nešto uži put koji vodi prema grižanskom mostu na Dubračini u SZ podnožju brda. Sjecište ova dva puta tvori formu izgleda slova Y na kojem se formirao maleni trg u središtu naselja, na kojem se može razaznati kamena klupica tzv. *počivalo* (slika 30). S obje strane puta formiralo se niz prostornih cjelina koje čine jedinstvenu strukturu ovog naselja s nizom ulaznih *portuna*, koji vode u unutarnja zatvorena dvorišta stambeno-gospodarskih prostornih cjelina (slike 31 do 34). Ulica unutar naselja popločana je kamenom i dijelom betonirana, dok je put koji se od nje odvaja od kamenog nabačaja.

Slike 28 i 29. Završetak pješačkog puta na južnom ulazu u naselje (2012., snimila: J. Doričić)

Slika 30. Trg u središtu Kotora. Lijevo se odvaja put prema SZ. (2012., snimila: J. Doričić)

Slika 31. Glavna pješačka ulica Kotora. (2012., snimila: J. Doričić)

Slika 32. Odvojak od glavne pješačke ulice prema javnoj cisterni. (2012., snimila: J. Doričić)

Slika 33. Glavna ulica u naselju.
(2012., snimila: J. Doričić)

Slika 34. Put prema SZ.
(2012., snimila: J. Doričić)

Osobitost gradnje na Kotoru su prostorne cjeline ograđene visokim kamenim suhozidom od nepravilnog kamena u kojem je izveden jedan vratni otvor orijentiran prema stepeničastom, kaskadno postavljenom glavnom pješačkom putu kroz naselje. Unutar cjeline nalazi se, osim osnovne građevine (kuće za stanovanje često imaju konobu u prizemlju), i niz sadržaja kao što su: unutarnje zatvoreno dvorište, štala za blago i slamu, sanitarni prostor i mali vrt. Osim prostornih cjelina koje sadrže osnovni objekt u kojem se boravilo, postoje i cjeline koje sadrže jedan ili dva gospodarska objekta s pripadajućim gumnom. Zanimljivost je veći broj sakralnih objekata unutar naselja kao i u njegovoj neposrednoj blizini. Karakteristični arhitektonski oblici su kameni svodovi na kojima počiva vanjsko stepenište kuće.

Gotovo su sve okućnice ograđene visokim zidom, formirajući na taj način manja unutrašnja dvorišta tzv. *dvor*. Manji broj ulaznih lučnih portala su datirani i ukrašeni. Vidljiva je izrazita kvaliteta kamenoklesarskih detalja što pokazuje umješnost lokalnih graditelja. Građevine su podignute od kamena, jednostrešnih i dvostrešnih krovništa prekrivenih kanalicom te su, ovisno o namjeni, različite katnosti. Kod postojećeg graditeljskog fonda, uz srednjovjekovne sakralne objekte, dominira izgradnja objekata visokih ambijentalnih kvaliteta pretežno iz razdoblja 18. i 19. stoljeća (manjim dijelom 17. st.). No, u substrukcijama i detaljima kuća, nazire se i srednjovjekovni sloj.

Slika 35. Pogled na naselje 2004. godine.
Izvor: fototeka Konzervatorskog odjela u Rijeci, 2004.

Način gradnje građevina na području zaštićene poluurbane cjeline naselja je istovjetan, bilo da se radi o kombiniranom stambeno-gospodarskom tipu ili o zasebno organiziranim gospodarskim jedinicama. Zidalo se kamenom, materijalom kojeg u blizini ima u izobilju, koji se vezivao vapnenim mortom. Debljina zidova varira od 50 do 70 cm. U neposrednoj blizini naselja postoji toponim *Japnenica* koji upućuje da se na tom području gasilo vapno, neopodno u tradicijskoj gradnji (nema sačuvanih tragova). Prema pričanju starih Kotorana u jednom objektu unutar naselja pohranjivalo se vapno.

Konfiguracija terena uvjetovala je visinu i orijentaciju samih građevina. Razvoj građevina tekao je kako je to i uobičajeno, od jednodimenzionalnih prema višedimenzionalnim. Tlocrti su im ujednačeni, pravokutnog oblika, osim u nekoliko primjera gdje su dobili anekse u obliku slova L. Većina je objekata imala i tavanski prostor, koji je služio kao spremište. U centralnom dijelu naselja nalazimo kuće na dva kata, što ukazuje na bolji ekonomski i društveni status vlasnika.

Točno vrijeme gradnje objekata nije poznato, samo je na jednom zaglavnom kamenu nad vratnika na ulaznom portalu datirana godina 1825. Samo se u jednom objektu prepoznaju starije strukture gradnje korištene do 17. stoljeća. Može se pretpostaviti da su objekti koje danas nalazimo na Kotoru većinom građeni u 18. i 19. stoljeću.

Tradicijske kuće nisu imale zahode u kućama te ih i danas nalazimo kao samostalne objekte iz kasnijeg vremena smještene unutar unutarnjeg dvorišta.

Cisterne, *šterne*, za vodu su se počele graditi u 19. stoljeću u blizini kuća, a spominje se da je prvu pravu zidanu *šternu* u crikveničkom kraju, koja je skupljala kišnicu, napravila obitelj Župan u Kotoru početkom 1800. godine. Navodno je ista rađena santurinom, prirodnim materijalom koji se nabavljao iz Grčke, a koristio se za podvodnu gradnju prije upotreba cementa (Ivančić Dusper 2004). Godine 1940. izgrađena je i javna *šterna* s velikom nakapnom površinom u samom naselju u neposrednoj blizini crkve sv. Šimuna i Jude Tadeja, kako bi se spriječilo iseljavanje stanovništva (slika 36). Šterna je dugo vremena bila neodržavana i izvan upotrebe, sve donedavno kada su se počeli obnavljati pojedini objekti te se ukazala potreba da se opet stavi u upotrebu. Danas nekoliko objekata u naselju koristi vodu iz javne šterne. Postoji nekoliko *šterni*, a od toga su trenutno u funkciji još tri *šterne*, i to uz obnovljene objekte.

Više podataka o urbanoj strukturi Kotora ne nalazi se ni u Biskupskim vizitacijama za ovo područje (kako je to uobičajeno za npr. područje otoka Krka). U njima nema opisa graditeljskog stanja, već se samo bave moralističkim opisima, tako da nemamo pisanih svjedočenja o vremenu nastanka danas prepoznatljivih građevina na području naselja Kotor.

Slika 36. Javna šterna iz 1940. godine. (2012., snimio: M. Matejčić)

Slika 37. Šterna uz objekt. (2012., snimio: M. Matejčić)

Bez obzira na povijesnu ulogu naselja Kotor, danas je to cjelina ruralnog karaktera, istaknute ambijentalne vrijednosti. Kotor i okolni humanizirani krajolik dio su zone Vinodola s poljoprivrednom organizacijom prostora parceliziranom suhozidima.

Konflikte u prostoru danas stvaraju neprimjerena postojeća i planirana infrastrukturna izgradnja. Vršnim dijelom kotorskog brijega, unutar granica zaštite, prolazi dalekovod napona 110kV i 35kV. Neki od stupova dalekovoda postavljeni su na vrijedne kamene gomile, te osim što bitno na-

Slika 38. Stup dalekovoda na vršnom dijelu kotorskog brijega (2012., snimila J. Doričić).

Slika 39. Pogled na brdo Kotor sa vidljivom trasom dalekovoda (2012., snimio: H. Hegeduš).

rušavaju vizuru iz i prema naselju, uništavaju i vrijedne ostatke tradicijskog graditeljstva (slike 38, 39 i 40).

Planirana trasa autoceste i željezničke pruge prolazi jednim dijelom tunelom pa zatim vijaduktom (slika 40) neposrednom blizinom područja naselja Kotor. Postoji opravdana zabrinutost da bi izgradnjom ovih dionica moglo doći do negativnog utjecaja na već i onako uvelike devastiranu baštinu naselja Kotor i obližnjih objekata, kao što su ruševni ostatci crkve sv. Trojice ispod koje dijelom prolazi i tunelska trasa ceste.

Neki karakteristični graditeljski elementi naselja Kotor

Balatura⁸ je karakteristika primorskih kuća, pogotovo vinodolskog kraja, a podrazumijeva ulaz u prvi kat, koji vodi s ulice ili dvorišta, kao stubište uz vanjski zid. Balatura je kamena, a glavni su joj dijelovi stepenište (kameno, obično na prednjoj strani kuće, uz dvorišni zid ili kuću) i terasa, ganak, s kojeg se prilazi vratima kuhinje. Ispod terase je otvor, obično polukružnog ili ovalnog (segmentnog) oblika, volta, kroz koji se ulazi u konobu. Balature se na našoj obali počinju graditi nakon 1810. godine (Jerić Matejčić 2002).

⁸ Od latinskog bellatorium – trijem, podstrešje.

Slika 40. Prikaz konflikata unutar i oko registrirane poluurbane zone naselja Kotor, Izradila: J. Doričić.

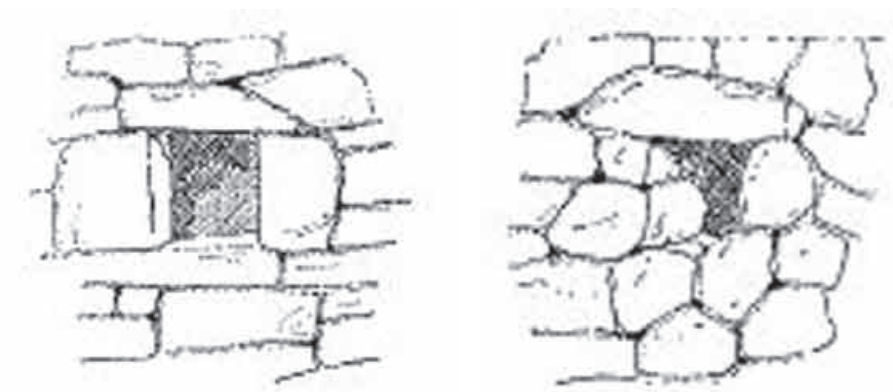
Slika 41. Ostaci balature. (2012., snimio: M. Matejčić)

Slika 42. Obnovljena balatura. (2012., snimio: M. Matejčić)

Zidna niša (udubak u zidu ili ponar)⁹ udubljenje je u zidu koje služi za smještaj manjih predmeta za svakodnevnu uporabu ili za svijeću. Može biti pravokutna s nadvojem od kamene ploče ili drvene grede ili može imati rasteretni luk od dviju ploča pod kutom, čime se dobiva još jedan koristan prostor (Freudenreich 1962).

Na području naselja Kotor nalazimo jednostavne pravokutne niše približnih dimenzija 0,5x0,5 metara s kamenim nadvojem. Nalazimo ih unutar nadvođenog ulaza u prizemni dio objekta (konobu) ili unutar interijera prizemlja.

Slika 43 i 44. Zidne niše. Izvor: Freudenreich 1962: 74.

Slike 45 i 46. Zidne niše unutar objekta (2012., snimila: J. Doričić).

Kamena konzolna ploča (škrila) kamena je ploča koja se postavlja na pročeljima iznad prozora ili vrata kao nadstrešnica zbog zaštite od prirodnih nepogoda (slike 47 i 48).

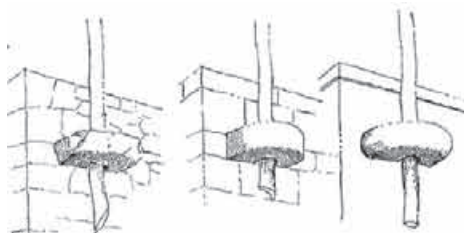
⁹ Izvor: Franković, M. 2006. Kvarnerska i primorska kuća-ruralni tip 1.

Slika 47. Kamena konzolna ploča.

Slika 48. Detalj kamene škriple tavanškog prozora. Izvor: Freudenreich 1962: 96

Slika 49. Konzolni nosači stupa sjenice. Izvor: Freudenreich 1962: 94.

Krila vrata i prozora, zbog štednje drva, izravno se postavljaju u **kamene kolobare** (*kroveslo*) – konzole za stupove, tj. utore isklesane u kamene nadvoje u pošve i u prag, bez drvenog dovratnika ili doprozornika (slika 51). U njih se također postavljaju nosači stupova za sušenje robe, smokava ili sl. (slika 50).

Slika 50. Konzolni nosači stupa sjenice. (2012., snimio: M. Matejčić)

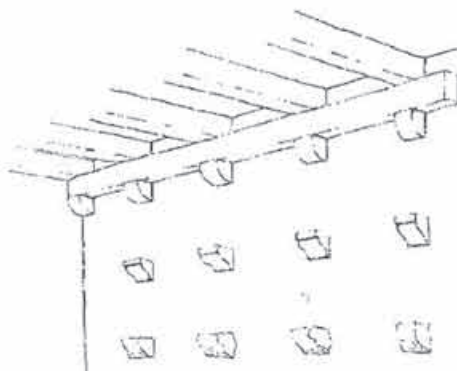

Slika 51. Konzolni nosači stupa. (2012., snimila: J. Doričić)

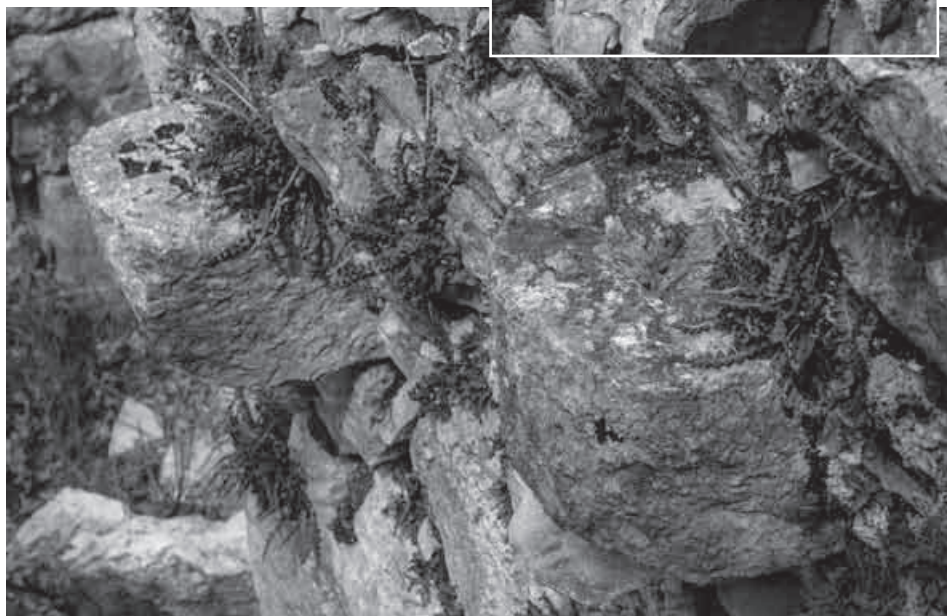
Osim navedenih kamenih konzola, kao elementi primorske kuće javljaju se i **konzolni nosači** (stropnih) greda (slike 53 i 54).

Naselje Kotor prepoznatljivo je po specifičnoj organizaciji prostora, u kojoj su s obje strane ulice formirane prostorne cjeline ograđene visokim kamenim zidom koji tvori unutarnje dvorište, odnosno *dvor*. Na gotovo svim ogradnim zidovima orijentiranim prema glavnoj stepeničastoj ulici kroz naselje formirani su **vratni lučni portuni** od kojih su neki datirani i ukrašeni (slike 55, 56, 57).

Na području naselja još je sačuvano svega nekoliko **kamenica** iako je prema zapisima (Kremenić 1986) razvidno da ih je nekada bilo i puno više, ali su, nažalost, tijekom vremena devastirane ili *prenesene na nove lokacije* (slike 58, 59, 60).

Slika 52. Konzolni nosači stropnih greda. Izvor: Freudenreich 1962: 96.

Slike 53 i 54. Kameni nosači grede (2012., snimila: J. Doričić).

Slike 55, 56, 57. Ulazni portuni u unutarnje dvorište kotorskih kuća.

Slika 58. Kamenica
(2012., snimila: J. Doričić).

Slika 59. Kamenica unutar ogradnog zida
(2012., snimio: M. Matejčić).

Slika 60. Primjer devastacije - kamenica ugrađena u zid pomoćnog ruševnog objekta.
Izvor: Fototeka Konzervatorsko odjela u Rijeci.

Kartografske i nacrtne podloge

Katastarske, topografske i ortofoto podloge dobivene su u Područnom uredu za katastar Rijeka, Ispostava Crikvenica, a korištene su sljedeće geodetske podloge i podaci:

- Topografska karta u mjerilu 1:25000 – list Crikvenica, godina 1998.¹⁰,
- Hrvatska osnovna karta u mjerila 1:5000, godina 1989.¹¹,
- Službeni katastarski plan mjerila 1:1000, izmjera 1955.¹²,
- Katastarski plan (zemljišno-knjižno stanje) mjerila 1:2880, izmjera 1861. godine – reambulirano 1907. godine¹³,
- Digitalni ortofoto plan mjerila 1:1000 i 1:5000¹⁴,
- Izvodi iz posjedovnih listova¹⁵.

Arhitektonski snimak iz 1986.godine, vrijedna je građa dobivena od Centra za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić* iz Crikvenice. To je preslika arhitektonskog snimka stanja koji je za potrebe terenskog istraživanja narodne arhitekture Kotora 1986. godine izradio gosp. Damir Kremenić. Tom je prilikom evidentirano i dokumentirano stanje naselja snimkom svih stambenih i gospodarskih objekata (slike 65 i 66). Ovaj arhitektonski snimak korišten je kao podloga za izradu snimka postojećeg stanja. Budući da je snimak stanja iz 1986. godine rađen u analognom obliku, nije bio adekvatan za daljnje korištenje te je autorica ovog rada isti prenijela u digitalni vektorski sustav. Iscrtani su tlocrti svih objekata te su doručeni podatci adekvatni današnjem stanju na terenu. Za izradu novog stanja kao podloga korišten je vektorski katastar.

Nacrti ili skice naselja prije ovog vremena nisu evidentirani.

¹⁰ Izvor: Državna geodetska uprava

¹¹ Izvor: Isto

¹² Izvor: Područni ured za katastar Rijeka, Ispostava Crikvenica

¹³ Izvor: Isto

¹⁴ Izvor: Državna geodetska uprava

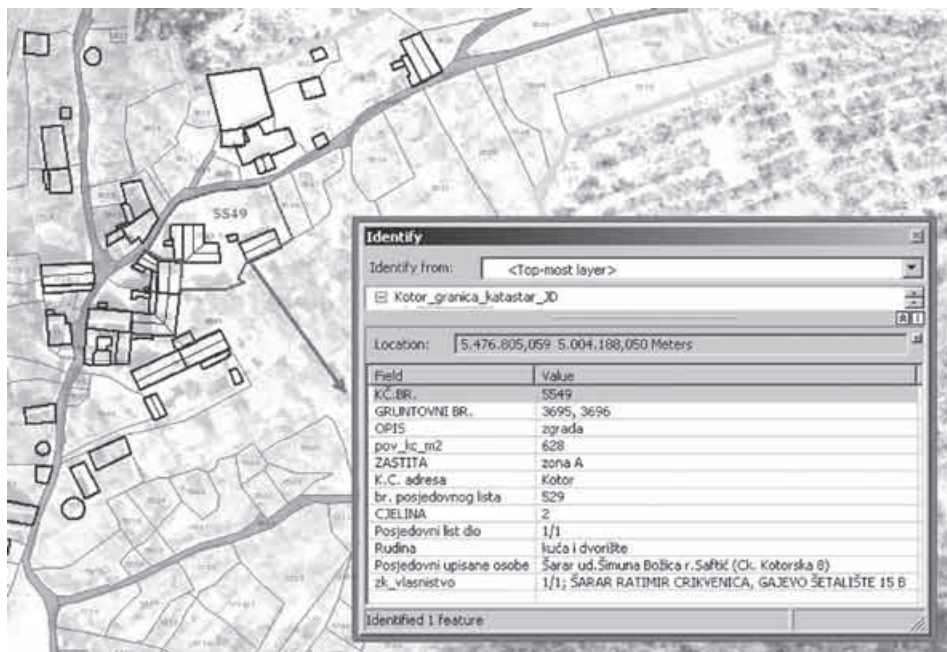
¹⁵ Izvor: www.katastar.hr

Slika 61. Katastarski plan mjerila 1:2880, izmjera 1861. godine. Reambulirano 1907. godine.
Izvor: Područni ured za katastar Rijeka. Ispostava Crikvenica, dorada: J. Doričić.

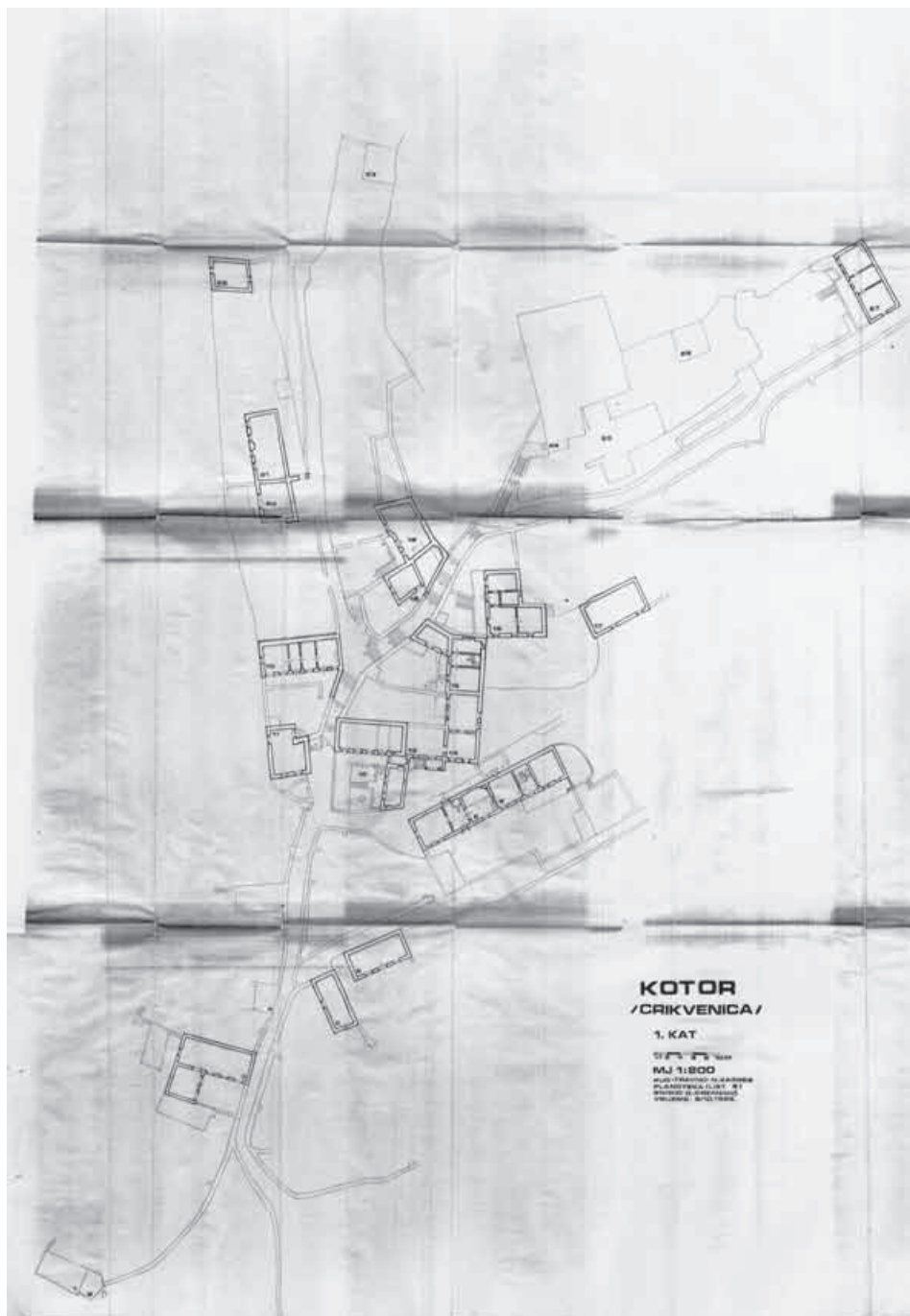
Slika 62. Katastarski plan, izmjera 1955. godine.
Izvor: Područni ured za katastar Rijeka, Ispostava Crikvenica, dorada: J. Doričić.

Slika 63. Prikaz GIS-a katastarskih podataka za područje naselja Kotor, izradila: J. Doričić.

Slika 64. Snimak stanja prizemlja, 1986., izradio: D. Kremečić.
Izvor: Centar za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. Crikvenica.

Slika 65. Snimak stanja I. kata, 1986., izradio: D. Kremenčić.
Izvor: Centar za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. Crikvenica.

Identifikacijske kartice

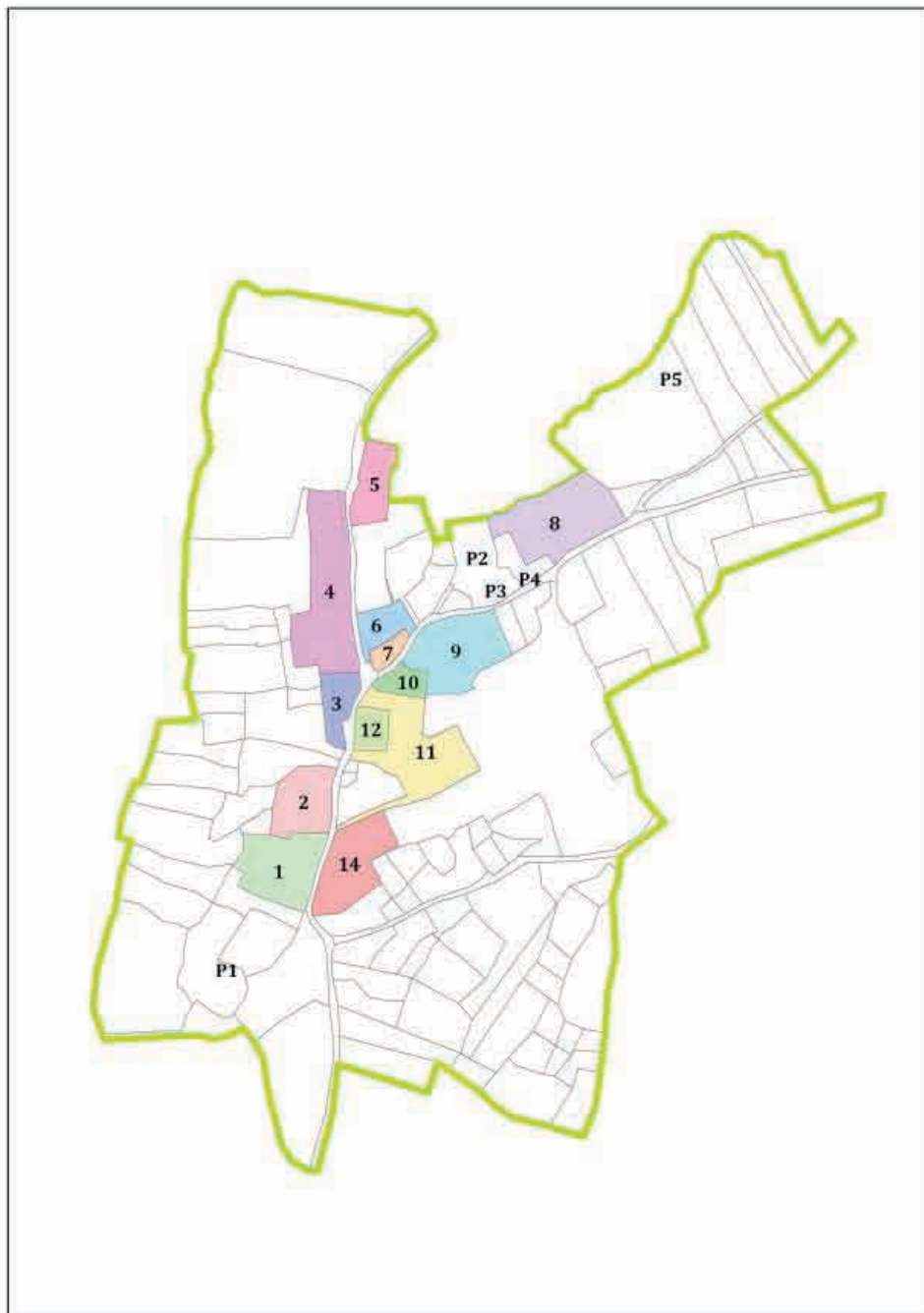
Identifikacijske kartice koje slijede u nastavku rađene su na način da je prije svega prikazana kartica prostorne cjeline s kratkim opisom te prikazom tlocrta prizemlja objekata unutar nje u mjerilu 1:200. Iza svake kartice cjelina slijede kartice građevina.

Identifikacijske kartice građevina sadrže sljedeće elemente: položaj u naselju, osnovne podatke o građevini, opis tipologije gradnje, stanje očuvanosti, fotografski prikaz objekta, grafički prikaz koji se sastoji od tlocrta svih etaža te ukoliko postoji bogatija fotoarhiva priložena je na zasebnom listu.

Svaka kartica označena je jedinstvenom šifrom da bi se lakše mogao pratiti tekstualni i grafički dio rada.

Oznake (šifre) su zamišljene na način da prvi broj označava redni broj pojedine prostorne cjeline, drugi broj je redni broj građevine unutar pojedine cjeline, a treća jedinica, koja je slovcana, označava namjenu građevine. Tako slovo A predstavlja oznaku objekta stambene namjene, B stambeno-gospodarske, C gospodarske, D sakralne namjene, E javne namjene te F označava da se radi o gumnu.

U nastavku teksta nalazi se nekoliko primjera identifikacijskih kartica građevina u okviru naselja Kotor. Za širu analizu naselja, a u sklopu diplomskog rada, autorica je izradila identifikacijske kartice za sve prostorne cjeline i pojedinačne objekte. Sveukupno je obrađeno 13 prostornih cjelina s ukupno 32 građevine te pet pojedinačnih objekata.

Naselje Kotor - identifikacijska kartica prostorne cjeline s numeričkim oznakama građevina

Cjelina označena brojem 1 smještena je na jugu naselja, prva je u dvostranom nizu prostornih kompleksa formiranih duž kaskadno oblikovane glavne pješačke ulice. Sastoji se od objekta (P+1+Pk) čija je prvobitna namjena bila stambena, a na kojeg se s južne strane nadovezuje kasnije dograđena cisterna s pitkom vodom. Sa zapadne strane izdvojen je dvoprostorni gospodarski objekt (P), koji je u izvornom korištenju najvjerojatnije služio za držanje sitne stoke i/ili peradi i/ili kao sanitarni prostor. U SI kutu cjeline smješten je još jedan prizemni gospodarski objekt Svi su objekti u lošem/ruševnom građevinskom stanju.

Prostorni kompleks je prema ulici s istočne strane ograden visokim kamenim zidom u kojem je izveden široki vratni otvor (portun) s dva bočna uspravna, skromno obrađena kamena monolita (erte) i segmentnim lukom od sječimice ugrađenih tankih opeka, završno poravnatim pločastim kamenom. Od povišenog ulaznog platoa spuštaju se kamene stubbe do unutarnjeg dvorišta djelomično popločenog kamenim pločama. U razini dvorišta nalazi se glavni prizemni ulaz u objekt. Pristup ostalim etažama nije zadržan, pretpostavka je da je bio omogućen unutarnjim (drvenim) stepeništem. Pristup na glavnu ulicu omogućen je i neposredno uz objekt 1.3.C. kroz jednostavan otvor u kamenom ogradnom zidu.

KOTOR CJELINA

1

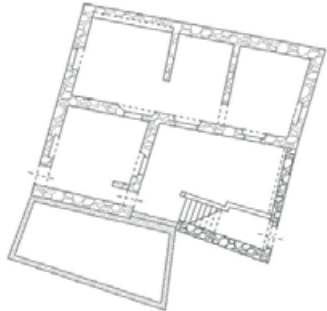
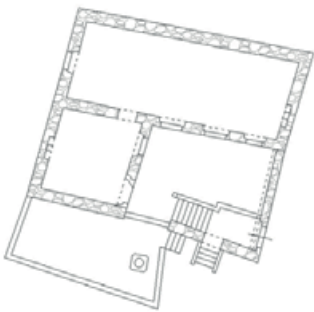
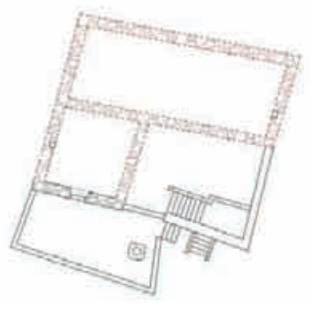
POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5755/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća, drvarnica i dvor
Kućni broj	-
Katnost	P+1+Pk
Namjena-povijesna	stambena
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	80,00 m ²
Pov. brutto - kat	80,00 m ²
Pov. brutto – pk.	80,00 m ²
Smjer ulaza	I
m.n.m.	119
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	djelomično popločan kamenom
Detalji	erte prozora sa kamenom konzolom; dimnjak i ostaci ognjišta
Infrastruktura	cisterna za vodu
<p>Objekt oznake 1.1.A. tl. je "L" oblika. Vanjski kameni zidovi djelomično su sačuvani, unutarnji su ruševni, a međukatna i krovna konstrukcija ne postoje. Otvori su obzidani kamenom ili opekam, nedostaju elementi stolarije. Stambeno prizemlje podijeljeno je na 4 (dnevne) prostorije, od kojih je bar jedna bila organizirana kao stambena kuhinja (prema vidljivim obrisima ognjišta i dimnjačkih kanala). Dio prostora bio je zasigurno zauzet internim stubištem za pristup katu, najvjerovatnije namijenjenom spavaonicama čiji su otvori bili orijentirani prema internom dvorištu. Sudeći prema ukupnoj visini objekta, potkrovlje je bilo nisko, nestambeno. Sanitarni prostor je vjerovatno bio smješten izvan objekta. AB cisterna naknadno je dograđena uz J fasadu, u lošem je stanju i izvan uporabe.</p>	
OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR **CJELINA**
GRAĐEVINA **1.**
1.A.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

Tlocrt prizemlja	
Tlocrt kata	
Tlocrt potkrovlja	

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJI

Ulazni portun, 2012., snimio: M. Matejčić

Stepenište za unutarnje dvorište, 2012., snimio: M. Matejčić

Unutarnje dvorište, 2012., snimio: M. Matejčić

Otvori prozora, 2012., snimio: M. Matejčić

Otvor prozora, 2012., snimio: M. Matejčić

Otvor tavanskog prozora s kamenim konzolnim istakom, 2012., snimio: M. Matejčić

Ostaci ognjišta, 2012., snimio: M. Matejčić

Stanje objekta 2004. godine
Izvor: fototeka KOR, 2004.

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5755/Crikvenica 5756/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća, drvarnica i dvor; oranica
Kućni broj	-
Katnost	P
Namjena-povijesna	gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Korištenje	ne
Pov. brutto – pr.	18,50 m ²
Pov. brutto - kat	
Pov. brutto – pk.	
Smjer ulaza	I
m.n.m.	119
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	jednostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	zemljani
Detalji	-
Infrastruktura	-
Prizemni objekt pravokutnog je tlocrtnog oblika izduženog u smjeru S-J. Vanjski kameni zidovi samo su djelomično sačuvani do visine oko 1 m. Na istočnom pročelju naziru se obrisi ulaza, bez značajnijih detalja. Zadržani su tlorisni obrisi dvije zasebne cjeline, čija je namjena najvjerojatnije bila gospodarska u funkciji osnovnog stambenog objekta. Moguće da se koristio i kao sanitarni prostor. Objekt je u potpunosti zarastao raslinjem i u jako je lošem građevnom stanju.	

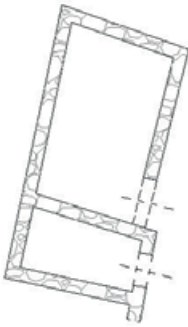
OČUVANOST	
vrlo dobra	
Dobra	
Loša	
ruševno	☒

KOTOR CJELINA **1.**
GRAĐEVINA **2.C.**

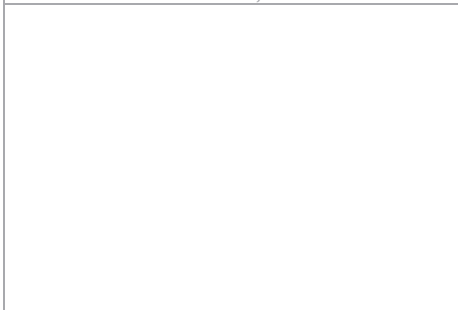
FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

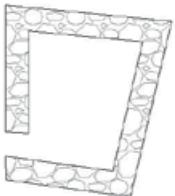
Tlocrt prizemlja	
Tlocrt kat	

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJ

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5754/Crikvenica
Način uporabe k.č.	oranica
Kućni broj	-
Katnost	P
Namjena-povijesna	gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Korištenje	ne
Pov. brutto – pr.	14,70 m ²
Pov. brutto - kat	-
Pov. brutto – pk.	-
Smjer ulaza	Z
m.n.m.	121
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	jednostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	zemljani
Detalji	-
Infrastruktura	-
<p>Objekt je prizemnica, nepravilnog pravokutnog oblika, približnih dimenzija 4x4 m. Vanjski kameni zidovi samo su djelomično sačuvani do visine 1 m. Na zapadnom pročelju nazire se ulazni otvor kroz kojeg se pristupalo u unutarnji jenoprostorni dio, bez vidljivih prozorskih otvora. Prema obliku i veličini može se pretpostaviti da mu je izvorna namjena gospodarska.</p>	

OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR		CJELINA	1.
		GRAĐEVINA	3.C.
FOTOGRAFSKI PRIKAZ			
			
GRAFIČKI PRIKAZ			
Tlocrt prizemlje			
Tlocrt kat			
FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJ			

Prostorna cjelina br. 3 formirana je u centralnom dijelu naselja unutar nešto gušće strukture stambeno-gospodarskih objekata.

Cjelinu čine dva objekta (P+1) između kojih je formirano unutarnje dvorište u kojem se nalazi nešto kasnije dograđen manji pomoćni objekt ravnog krovništva, koji je vjerojatno služio kao sanitarni čvor.

Prostorni kompleks je prema ulici s istočne strane ograđen visokim kamenim zidom u kojem je izveden široki vratni otvor (portun) s dva bočna uspravna, skromno obrađena kamena monolita (erte) i nadvojnim lukom od jednog komada kamena sa uklesanom godinom 1825. i inicijalima „s.t.“. To je ujedno i jedini ulaz u kompleks koji je u potpunosti ograđen visokim kamenim dvorišnim zidovima koji se nadovezuju na pročelje objekta. Od povišenog ulaznog platoa spuštaju se kamene stubbe do unutarnjeg dvorišta djelomično popločenog kamenim pločama. U razini dvorišta nalazi se glavni prizemni ulaz u objekte. Do balature objekta smještenog u sjevernom dijelu cjeline vodi neobičajeno dugačka pristupna rampa sa nekoliko kamenih stepenica i drvenim portunom u razini dvorišta.

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	3718/3/Crikvenica
Način uporabe k.č.	ruševina, dvorište
Kućni broj	-
Katnost	P+1
Namjena-povijesna	stambeno-gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	45,00 m ²
Pov. brutto – kat	43,30 m ²
Pov. brutto – pk.	-
Smjer ulaza	S (I)
m.n.m.	122,5
OPIS – TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	zemljani
Detalji	kamene erte prozora; uklesana godina 1825. na nadvojnom luku portuna
Infrastruktura	-
<p>Objekt je katnosti P+1 (<i>iako se zbog konfiguracije može smatrati i da je Su+Pr</i>). Nepravilnog je tlocrtnog oblika izduženog u smjeru S-J. Ulaz u prizemni (<i>suterenski</i>) dio objekta nalazi se na sjevernom pročelju, na koje se oslanja pomoćni objekt recentnije faze izgradnje, koji je služio kao sanitarni čvor. Ulaz na kat (<i>prizemlje</i>) nalazi se na istočnom dijelu objekta, neposredno uz ulaz u ograđeni dvorišni dio. Prozorski otvori sačuvani su na južnom dijelu kata (<i>prizemlja</i>), obrubljeni su kamenim ertama bez elemenata stolarije. Vanjski kameni zidovi sačuvani su do visine krovišta, koje kao i međukatna konstrukcija nisu sačuvani. Prizemlje i kat sastojali su se svaki od 2 prostorije.</p>	

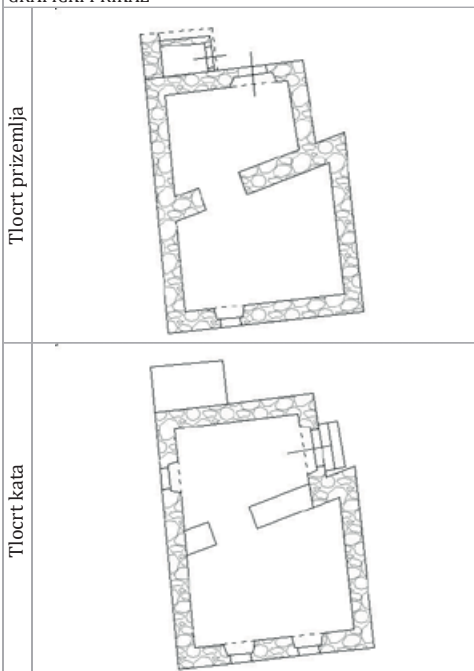
OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR **CJELINA** **3.**
GRAĐEVINA **1.B.**

FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

FOTOGRAFSKI PRIKAZ – DETALJ

Južno pročelje; Izvor: fototeka - KOR, 2001.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJI

Pročelje zapad
2012., snimio: M. Matejčić

Pročelje J i I
2012., snimio: M. Matejčić

Unutrašnjost objekta
2012., snimila: J. Doričić

Otvor vrata na I pročelju
2012., snimila: J. Doričić

Ulazni portun u unutarnje dvorište,
2012., snimila: J. Doričić

Uklesana godina i inicijali (graditelja ili vlasnika)
na nadvoju ulaza, 2012., snimila: J. Doričić

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5718/2/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća, dvorište
Kućni broj	-
Katnost	P+1
Namjena-povijesna	stambeno-gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto - pr.	91,64 m ²
Pov. brutto - kat	76,50 m ²
Pov. brutto - pk.	-
Smjer ulaza	J
m.n.m.	122,5
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / dvostrešno
Krovni pokrov	lim
Pročelje	kameno, dijelom ožbukano
Pod	-
Detalji	balatura; dimnjak; kamene konzole; zidna niša
Infrastruktura	-
<p>Objekt katnosti P+1, izduženog je pravokutnog oblika u smjeru I-Z, orijentacije otvora prema unutarnjem dvorištu. U prizemlje, u kojem se nalazi konoba, ulazi se kroz luk ispod balature. Na katu je organiziran prostor kuhinje (dimovodni kanal) i prostorija za spavanje. Pristup katu omogućen je vanjskim kamenim stubištima sa rampom, koja vodi do terase smještene ponad balature prizemlja. Kat objekta je u recentnije vrijeme djelomično renoviran, ali na žalost ne u duhu tradicionalne tipologije primorske gradnje. Pristup unutrašnjosti objekta nije bio moguć.</p>	

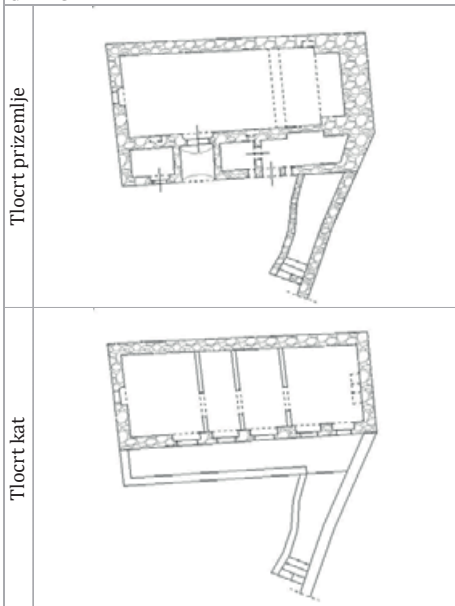
OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	☒
loša	
ruševno	

KOTOR CJELINA 3.
GRAĐEVINA 2.B.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJ

Sjeverno pročelje-stanje 1972.g.

Izvor: fototeka KOR - Malinarić, 1972.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJI	
	
<p>Pročelje jug sa unutarnjim dvorištem 2012., snimio: M. Matejčić</p>	<p>Pročelje zapad 2012., snimio: M. Matejčić</p>
	
<p>Pročelje sjever 2012., snimila: J. Doričić</p>	<p>Kapa dimnjaka 2012., snimila: J. Doričić</p>
	
<p>Ulazni portun u zatvoreno dvorište 2012., snimila: J. Doričić</p>	<p>Pristup katu 2012., snimila: J. Doričić</p>

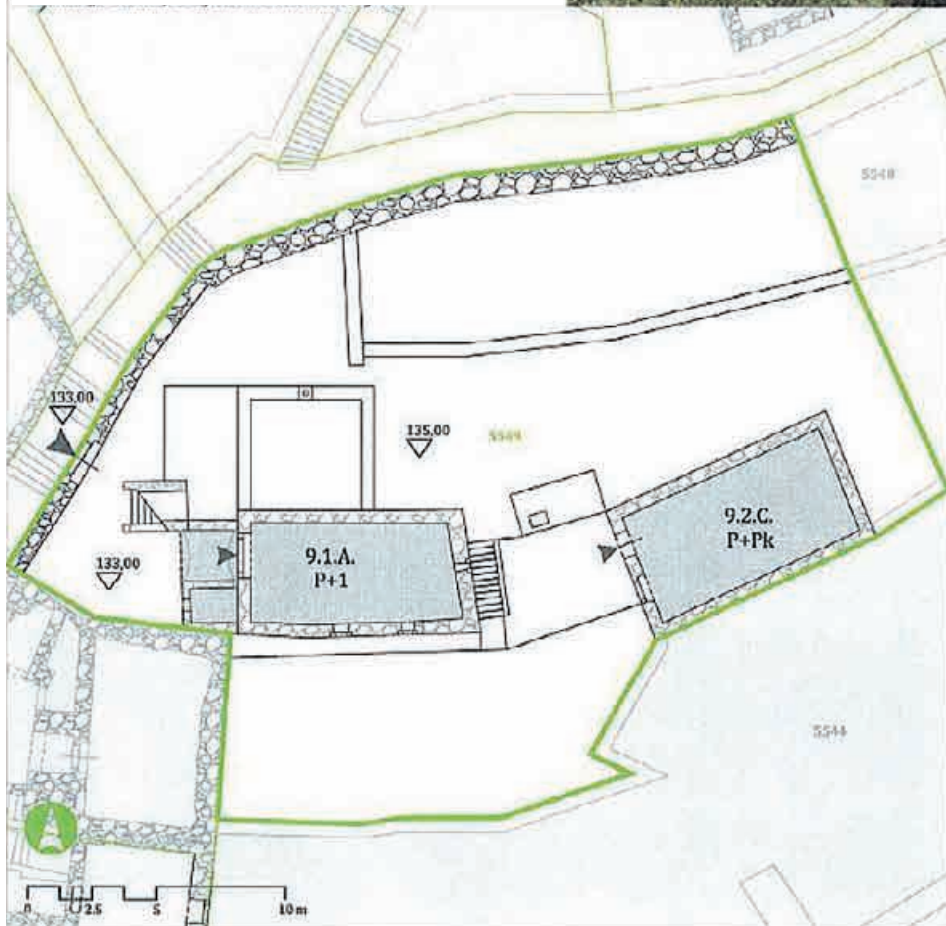
Cjelina oznake 9 nalazi se u centralnom dijelu naselja neposredno ispod crkve Sv. Šimuna i Tadeja. Od glavne naseljske ulice koja prolazi SZ rubom cjeline prostire se visoki kameni ogradni zid zavidne širine (>1m), unutar kojeg se nalazi široki vratni otvor koji vodi u unutarnje dvorište. Kompleks se sastoji od osnovnog stambenog objekta (P+1) te sa njegove istočne strane smještenog gospodarskog objekta (P+Pk). Unutar dvorišta izvedena je ukopana cisterna za vodu. Na sjevernoj strani nalazi se suhozidom ograđeni prostor vrta.

Prostorna cjelina je u potpunosti renovirana 2005. godine i koristi se za povremeno stanovanje.

Ulazni portun uokviruju grubo oznjeni kameni pilasti kvadratnog presjeka, postavljeni na dva krupna, profilirana podnožna kamena povrh rubova širokog kamenog praga. Na višestruko profilirana bočna uporišna kamena položen je polukružni masivni nadvoj s trapeznim zaglavkom. Drvena dvokrilna vrata pričvršćena uz unutarnji okvir portala željeznim okovima sastavljena su od horizontalno složenih dasaka i istaknutom vertikalnom razdjelnom letvicom s vanjske strane te vertikalno položenih dasaka s unutarnje strane, obojena su smeđom bojom.

KOTOR CJELINA

9

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5549/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća i dvorište
Kućni broj	8
Katnost	P+1
Namjena-povijesna	stambeno-gospodarska
Namjena-sadašnja	stambena
Nastanjeno	da, povremeno
Pov. brutto – pr.	50,25 m ²
Pov. brutto - kat	77,30 m ²
Pov. brutto – pk.	-
Smjer ulaza	Z
m.n.m.	133
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / dvostrešno
Krovni pokrov	patinirana kupa kanalicica
Pročelje	ožbukano i obojano sa vidljivim rubnim kamenom
Pod	keramičke pločice/lakirane daske
Detalji	balatura; dimnjak
Infrastruktura	cisterna za vodu, el.energija, septička jama
<p>Sastoji se od prizemlja - konobe položenog u smjeru I-Z sa ulazom kroz voltu balature na zapadnom pročelju i kata koji je „L“ tlocrtnog oblika sadržaja: kuhinja, dnevni boravak i soba. Pristup katu je preko balature popločane lomljenim kamenom, do koje vode kamene stepenice. Objekt je u potpunosti renoviran 2005. godine. Međukatna konstrukcija je armiranobetonska sa vidljivim drvenim grednicima. Konstrukcija krova je dvostrešna, drvena, pokrivena patiniranom kupa kanalicom, sa pocinčanom limarijom. Stolarija je drvena, sa zaštitom od sunca drvenim, smeđe obojanim griljama sa željeznim okovima.</p>	

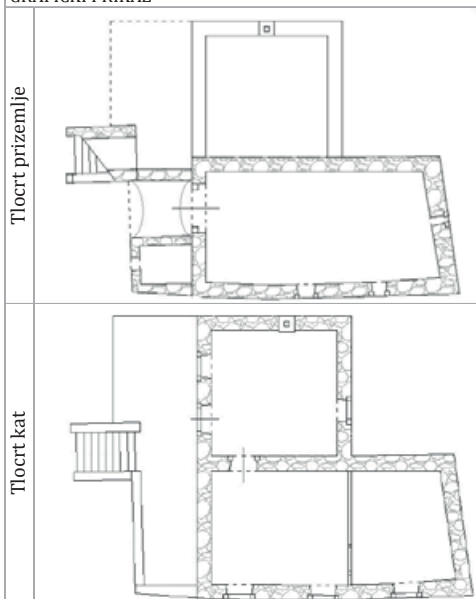
OČUVANOST	
vrlo dobra	☒
dobra	
loša	
ruševno	

KOTOR	CJELINA GRAĐEVINA	9. 1.A.
-------	----------------------	------------

FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

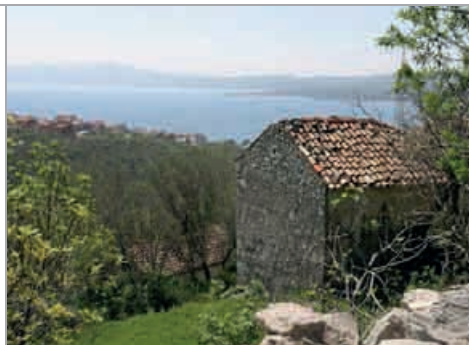
FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJ

Stanje 1972. g. Izvor: fototeka KOR, Malinarić, '72.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJI

Stanje prije uredenja

Zapadno pročelje sa balaturom
Izvor: zbirka obitelji Šarar

Istočno pročelje
Izvor: zbirka obitelji Šarar

Pogled na objekt
Izvor: zbirka obitelji Šarar

Ulaz u unutarnje dvorište
Izvor: zbirka obitelji Šarar

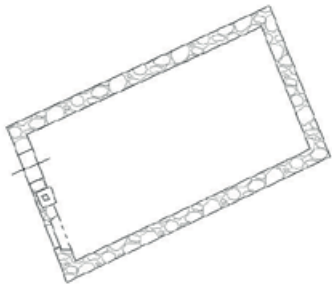
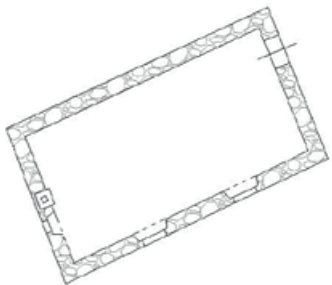

Unutrašnjost objekta – prizemlje
Izvor: zbirka obitelji Šarar

Unutrašnjost objekta – kat
Izvor: zbirka obitelji Šarar

<p>Stanje nakon uređenja 2012. godine</p> 	
<p>Zapadno pročelje sa balaturom 2012., snimila. J. Doričić</p> 	<p>Pogled na prostorni kompleks 2012., snimila. J. Doričić</p>
<p>Južno i istočno pročelje 2012., snimila. J. Doričić</p> 	<p>Pogled na objekt 2012., snimila. J. Doričić</p>
<p>Ulazni portun u dvorište 2012., snimila. J. Doričić</p>	<p>Pristup sa glavne ulice 2012., snimila. J. Doričić</p>

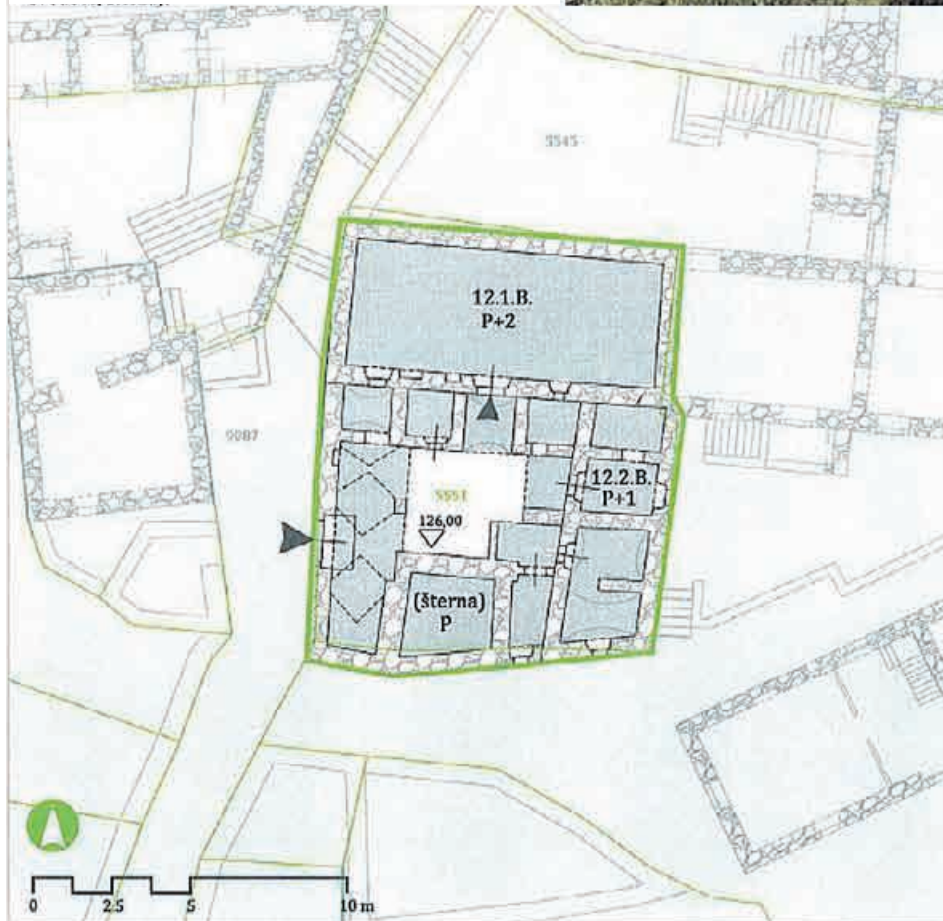
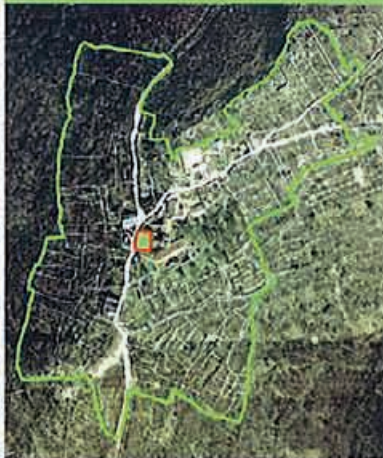
POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5549/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća i dvorište
Kućni broj	-
Katnost	P+Pk
Namjena-povijesna	gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	50,28 m ²
Pov. brutto - kat	-
Pov. brutto – pk.	50,28 m ²
Smjer ulaza	JZ
m.n.m.	133
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / dvostrešno
Krovni pokrov	patinirana kupa kanalicica
Pročelje	kameno
Pod	popločan kamenom
Detalji	dimnjak; kamene erte
Infrastruktura	cisterna za vodu, el.energija
<p>Objekt je pravilnog pravokutnog oblika izduženog u smjeru SI-JZ. Sastoji se od prizemlja i potkrovlja. Ulaz u prizemlje koje se satoji od jedne prostorije-konobe omogućen je na JZ pročelju, dok je ulaz u potkrovlje sa SI strane sa nadvišenog dijela terena. Objekt je u potpunosti renoviran 2005. godine. Zadržani su postojeći gabariti te otvori na pročeljima. Međukatna konstrukcija je drvena. Konstrukcija krova je drvena, dvostrešna, pokrivena patiniranom kupa kanalicom sa pocinčanom limarijom. Stolarija je drvena, sa zaštitom od sunca drvenim, zeleno obojanim griljama sa željeznim okovima.</p> <p>U objektu je smještena manja zbirka stolarskih alata sačuvanih iz obližnjeg objekta (13.1.B.) u kojem se nalazila stolarija.</p>	
OČUVANOST	
vrlo dobra	☒
dobra	☐
loša	☐
ruševno	☐

KOTOR		CJELINA	9.
		GRAĐEVINA	2.C.
FOTOGRAFSKI PRIKAZ			
			
GRAFIČKI PRIKAZ			
Tlocrt prizemlje			
Tlocrt potkrovlje			
FOTOGRAFSKI PRIKAZ – DETALJ			
Radovi na uređenju, 2004., zbirka obitelji Šarar			
			

Cjelina oznake 12 nalazi se u središnjem dijelu naselja, s istočne strane glavne ulice, sastoji se od složenog kompleksa građevina. Osnovni objekt katnosti je P+2, na čiji se 1. dio nadovezuje zaseban objekt katnosti P+1. Vanjski zidovi ovih objekata, zajedno sa visokim kamenim dvorišnim zidom, čine zatvorenu cjelinu unutarnjeg dvorišnog prostora u kojem je smješten ulazni prostor svoden bačvastim svodovima i sa sasvodnicama te cijeli niz manjih prizemnih prostorija svodenih voltama, koji su se koristili za držanje stoke. Na južnom dijelu unutarnjeg kompleksa zatvorenog dvorišnog prostora smještena je šterna za vodu sa kamenim grlom visine do prvog kata. Na nivou I. kata nalazi se terasa sa pogledom na Kvarnerski zaljev s koje se pristupa nivou I. kata oba objekta te šterni. Pristup terasi bio je omogućen vanjskim dvorišnim kamenim stepenicama, koje na žalost nisu sačuvane zbog izuzetno agresivnog djelovanja korijenja visokog raslinja unutar cjeline. Prostorni kompleks je prema ulici sa zapadne strane ograden visokim kamenim zidom u kojem je izveden široki vrtni otvor (portun) s dva bočna uspravna, skromno obrađena kamena monolita (erte) i segmentnim lukom. Unutar ove prostorne cjeline sačuvano je više vrijednih kamenih detalja (kamenica, kameni konzolni nosači, ostatci kape dimnjaka, bačvasti svodovi, šterna).

KOTOR
CJELINA

12

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5551/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća i dvorište
Kućni broj	-
Katnost	P+2
Namjena-povijesna	stambena
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	57,50 m ²
Pov. brutto – I. kat	57,50 m ²
Pov. brutto – II. kat	57,50 m ²
Smjer ulaza	J
m.n.m.	126
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	zemljani
Detalji	svodovi; kamene konzole; kameni kolobar (kroveslo) za kolac; erte, kamenica, zidne niše
Infrastruktura	cisterna za vodu
<p>Objekt oznake 12.1.A. dio je složenog kompleksa prostorne cjeline oznake 12. Objekt je katnosti P+2, drugi kat dozidan je 1905.g. (D.Kremenić; <i>Terensko istraživanje narodne arh. Kotora; 1986.g.</i>). Objekt je pravokutnog tlocrtnog oblika izduženog u smjeru I-Z, s otvorima orijentiranim prema jugu, odnosno zatvorenom unutarnjem dvorištu. Namjena mu je najvjerojatnije bila stambena. Sačuvani su vanjski kameni zidovi do visine krovišta, dok je od međukatne i krovne konstrukcije očuvano svega nekoliko drvenih grednih nosača. Unutrašnjost objekta je djelomično ožbukana. Pristup etaži kata bio je sa terase koja se pruža ponad niza prizemnih manjih prostora za držanje stoke. Terasa, zajedno sa objektom šterne, čini jedinstven sklop u cijelom naselju.</p>	
OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR		CJELINA	12.
		GRAĐEVINA	1.A.
FOTOGRAFSKI PRIKAZ			
			
GRAFIČKI PRIKAZ			
Tlocrt prizemlje			
Tlocrt I. kat			
Tlocrt II. kat			

FOTOGRAFIJE - DETALJI

Ulazni otvor
Izvor: fototeka KOR, Malinarić 1972.

Ulazni otvor
Izvor: fototeka KOR, Malinarić '72.

Unutarnji dvor
Izvor: fototeka KOR, Malinarić '72.

Kamenice
Izvor: fototeka KOR, Malinarić 1972.

Vanjsko zide s ulaznim otvorom
Izvor: fototeka KOR, 2001.

	
<p>Unutarnje dvorište Izvor: fototeka KOR, 2001.</p>	<p>Vanjsko zide s ulaznim otvorom Izvor: fototeka KOR, 2004.</p>
	
<p>Unutarnje dvorište 2012., snimila: J. Doričić</p>	<p>Detalj kamenog grla šterne 2012., snimio: M. Matejčić</p>
	
<p>Unutrašnjost objekta 2012., snimila: J. Doričić</p>	<p>Unutrašnjost objekta 2012., snimila: J. Doričić</p>

Kamenica
2012., snimila: J. Doričić

Unutrašnjost objekta - kamenica
2012., snimio: M. Matejčić

Detalj kamenog nosača stupa
2012., snimio: M. Matejčić

Detalj kamenog nosača stupa
2012., snimio: M. Matejčić

Ulazni otvor u dvor
2012., snimio: M. Matejčić

Unutarnje dvorište
2012., snimio: M. Matejčić

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	5551/Crikvenica
Način uporabe k.č.	kuća i dvorište
Kućni broj	-
Katnost	P+1
Namjena-povijesna	stambeno-gospodarska
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	28,00 m ²
Pov. brutto - kat	28,00 m ²
Pov. brutto – pk.	-
Smjer ulaza	Z
m.n.m.	126
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	dvostrešno / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	-
Detalji	dimnjak; detalji svodova u unutarnjem dvorištu; zidne niše
Infrastruktura	cisterna za vodu
Objekt oznake 12.2.B. dio je složenog kompleksa prostorne cjeline oznake 12. Objekt je katnosti P+1, pravokutnog je tlocrtnog oblika izduženog u smjeru S-J, s otvorima orijentiranim prema zapadu, odnosno zatvorenom unutarnjem dvorištu. Prizemlje je služilo kao konoba te za držanje sitne stoke, dok je etaža kata bila stambena, od koje je jedna prostorija bila kuhinja (sačuvani ostaci dimnjaka). Sačuvani su vanjski kameni zidovi do visine krovišta i dio dimnjaka, dok međukatna i krovna konstrukcija ne postoje. Očuvano je se svega nekoliko drvenih grednih nosača.	

OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR	CJELINA	12.
	GRAĐEVINA	2.B.

FOTOGRAFSKI PRIKAZ

GRAFIČKI PRIKAZ

Tlocrt prizemlje	
Tlocrt kat	

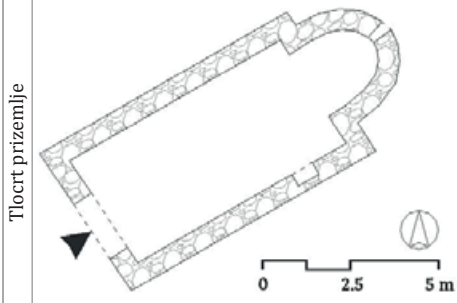

FOTOGRAFSKI PRIKAZ - DETALJ

Detalj dimnjaka, 2012., snimio: H. Hegeduš

POLOŽAJ U NASELJU	
	
OSNOVNI PODACI	
k.č./k.o.	3824/Crikvenica
Način uporabe k.č.	šuma, zgrada
Kućni broj	-
Katnost	P
Namjena-povijesna	sakralna
Namjena-sadašnja	-
Nastanjeno	ne
Pov. brutto – pr.	43,70 m ²
Pov. brutto – kat	-
Pov. brutto – pk.	-
Smjer ulaza	JZ
m.n.m.	150
OPIS - TIPOLOGIJA GRADNJE	
Konstrukcija	masivna kamena
Krovište-izvorno/danas	? / ruševno
Krovni pokrov	-
Pročelje	kameno
Pod	-
Detalji	-
Infrastruktura	-
<p>Ruševni ostaci crkve Sv. Jurja nalaze se na najvišem dijelu Kotora (kota 150 m.n.m.). To je jednobrodna građevina izdužena u smjeru JZ-SI, dimenzija 10,5x4,5 m, s polukružno opisanim svetištem smještenim u SI dijelu objekta. Duboko polukružno svetište upućuje na ranokršćansku ili ranosrednjovjekovnu graditeljsku tradiciju, što svrstava tu crkvu u najstarije sakralne građevine Vinodola (<i>R.Starac, Sakralna arhitektura srednjovjekovnog vinodola</i>). Određenoj preromaničkoj tradiciji pripada i vidljiv sloj zidnih struktura, građenih od priklesanih lomljenaca, a ne klesanaca, položenih u vodoravne redove. Ispune tvore ubačeni sitniji kameni ulomci, a žbuka je vrlo kvalitetna sačinjena od morskog šljunka i vapna pomiješana s mljevenom opekom. Sačuvan je jedan otvor vrlo uskog proreza. Crkva je imala nadzornu i stratešku ulogu. Izgorjela je 1776. godine.</p>	

OČUVANOST	
vrlo dobra	
dobra	
loša	
ruševno	☒

KOTOR	
POJEDINAČNA GRAĐEVINA	P.5.D.
FOTOGRAFSKI PRIKAZ	
	
GRAFIČKI PRIKAZ	
Tlocrt prizemlje	
Tlocrt kat	
FOTOGRAFSKI PRIKAZ – DETALJ	
Crkva Sv. Jurja	
Izvor: fototeka KOR - prof. Ana Deanović, 1945.	
	

FOTOGRAFIJE - DETALJI

Ruševine crkve Sv. Jurja, stanje 1945.g.
Izvor: fototeka KOR, prof. Ana Deanović, 1945.

Ruševine crkve Sv. Jurja
Izvor: fototeka KOR, prof. Ana Deanović, 1945.

Unutrašnjost crkve, satnje 1955.g.
Izvor: fototeka KOR, Serak, 1955.

Zapadna strana, ulaz
Izvor: fototeka KOR, Serak, 1955.

Jugozapadna strana
Izvor: fototeka KOR, Serak, 1955.

Pročelje JZ, 2012., snimio: M. Matejčić

Pročelje JZ, 2012., snimio: M. Matejčić

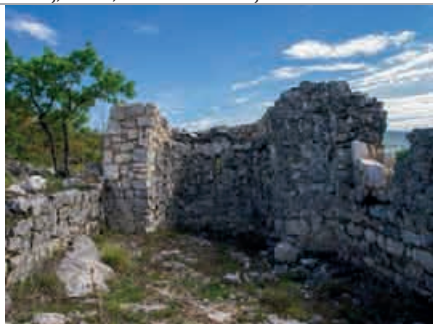
Položaj, 2012., snimio: M. Matejčić

Položaj, 2012., snimio: M. Matejčić

Pogled, 2012., snimio: M. Matejčić

Unutrašnjost, 2012., snimio: M. Matejčić

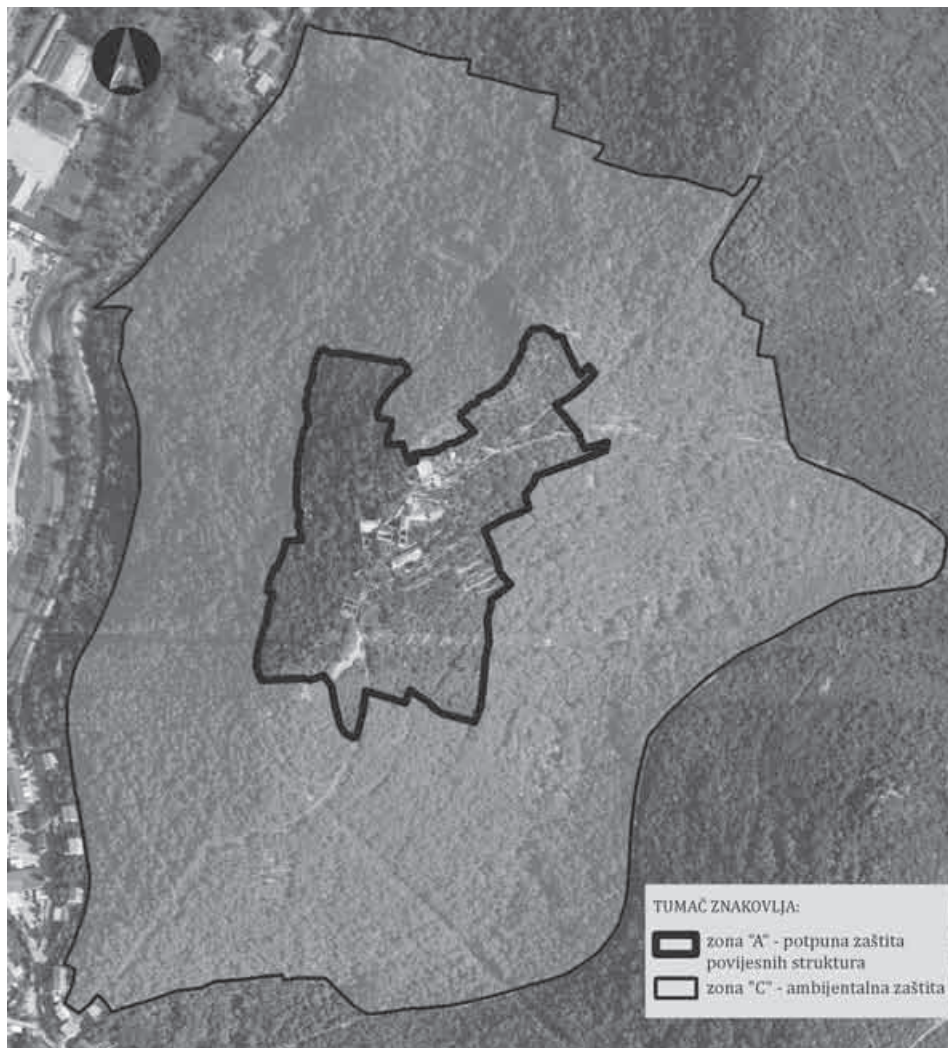
Pročelje SI, 2012., snimio: M. Matejčić

Pročelje SI, 2012., snimio: M. Matejčić

Konzervatorske smjernice zaštite

Povijesna poluurbana cjelina naselja Kotor spoznata je kao kulturno dobro još od prvih stručnih opservacija (Laszowski 1923), da bi prva pravno utemeljena zaštita bila uspostavljena 1975. godine **konzervatorskim Rješenjem** o registraciji etno zone Kotor¹⁶, kojim su definirane granice zona A i C (slika 66).

Slika 66. Prostorne međe zaštićenog kulturnog dobra Kotor, izradila: J. Doričić.

¹⁶ Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Rijeci (danas RH, MK, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Rijeci). Rješenje o registraciji Etnozone Kotor; Dolac, Draga Srednja (Lončari) i Zoričići. RegistarSKI broj 354. Broj rješenja 57/1 od 16. siječnja 1975.

Zona A – Potpuna zaštita povijesnih struktura

Ovim stupnjem zaštite obuhvaćeni su sljedeći dijelovi kulturnog dobra: povijesna poluurbana cjelina naselja Kotor, sa srednjovjekovnim crkvama sv. Šimuna, sv. Jurja i sv. Stjepana / sv. Nikole te neposredni poljoprivredno-gospodarski areal. Međe ove zone određene su gabaritima povijesnog naselja Kotor te neposrednim poljoprivredno-gospodarskim arealom oko naselja. Visoki stupanj zaštite provodi se radi visoke ambijentalne očuvanosti monumentalne tradicijske arhitekture te sakralnih građevina. Ovaj stupanj zaštite provodi se i na neposrednom poljoprivredno-gospodarskom arealu zbog stopljenosti naselja s nenarušenim, danas zapuštenim, humaniziranim krajolikom i nepostojanja nove izgradnje, zahvaljujući čemu je silueta Kotora u potpunosti zadržala kompaktni karakter. Visokim stupnjem zaštite naselja i pripadajućeg poljoprivredno-gospodarskog areala štiti se povijesna gospodarska funkcija neposrednog okoliša.

Ovoj zoni odgovara režim potpune zaštite povijesnih struktura. Uvjetuje se cjelovita zaštita i očuvanje svih kulturno povijesnih vrijednosti uz najveće moguće poštivanje tradicije i funkcija prostora i sadržaja. Na području ove zone provodi se stroga kontrola unošenja novih struktura i sadržaja stranih ili neprikladnih sačuvanim kulturno-povijesnim vrijednostima, u smislu zabrane nove izgradnje te prilagođavanja povijesnih funkcija i sadržaja suvremenim potrebama samo uz minimalne fizičke intervencije koristeći tradicijske oblike i materijale. U ovoj su zoni prihvatljive metode sanacije, konzervacije, restauracije, konzervatorske rekonstrukcije i prezentacije.

Zona C - Ambijentalna zaštita

Ovim stupnjem zaštite obuhvaćeni su preostali rubni dijelovi kulturnog dobra. Ovu zonu sačinjava neizgrađeni prostor sa očuvanom obzidanom lokvom koji osigurava kvalitetnu i funkcionalnu prezentaciju kulturno-povijesne vrijednosti zone potpune zaštite. Pri svim radovima na ovom prostoru uvjetuje se očuvanje ambijentalnih karakteristika, tradicijskih oblika i harmoničnog sklada cjeline. Zaštita se provodi radi očuvanja kompozicijskih vrijednosti samog naselja, očuvanja panorama, kao i očuvanja vrijednog kulturnog krajolika kao i povijesnih struktura koje se nalaze unutar ove zone.

Obzirom na prapovijesni postanak Kotora i kontinuiranu naseljenost kroz razdoblje antike i srednjega vijeka, koju potvrđuju brojni arheološki nalazi materijalne kulture zona zaštite povijesne poluurbane cjeline Kotor podliježe i sustavu mjera zaštite za arheološke zone.

Za potrebe izrade Prostornog plana Grada Crikvenice 2006. godine je izrađena **Konzervatorska studija građevinskog područja Kotora**¹⁷, kojom je valorizira-

¹⁷ Republika Hrvatska, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Rijeci, Konzervatorska studija građevinskog područja Kotora.

na kulturno-povijesna vrijednost naselja i dane **osnovne smjernice zaštite**, uređenja i oblikovanja temeljem koje je iste godine obnovljena **konzervatorska registracija 2006**. (*Rješenje br. 612-08/06-06/0169 od 23. ožujka 2006.g.*)

Stupanj zaštite i režim zaštite definiran je mjerama iz rješenja o upisu u Registar kulturnih dobara RH. Urbanističke cjeline i veće ruralne cjeline zoni-rane su sukladno stupnju zaštite. Ovisno o stupnju zaštite propisuje se režim zaštite:

Zona A – kulturno-povijesna cjelina koja sadrži osobito vrijedne povijesne strukture – režim potpune zaštite povijesnih struktura (metode sanacije, konzervacije, restauracije, konzervatorske rekonstrukcije i prezentacije).

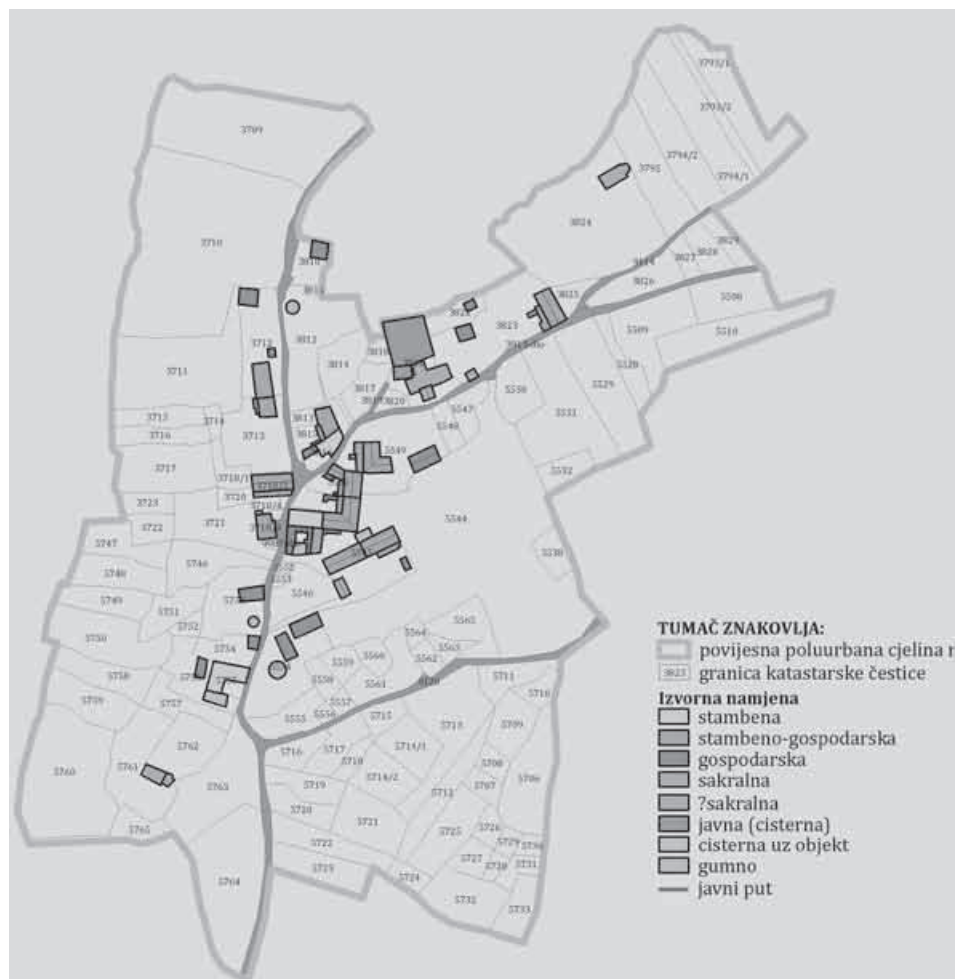
Zona C – dijelovi kulturno-povijesne cjeline s prorijeđenim povijesnim strukturama – režim ambijentalne zaštite (metode obnove postojećih struktura i interpolacije, uz uvjet očuvanja ambijentalnih karakteristika i krajobraza).

Uz navedene stupnjeve zaštite treba obratiti pažnju i na sljedeće smjernice:

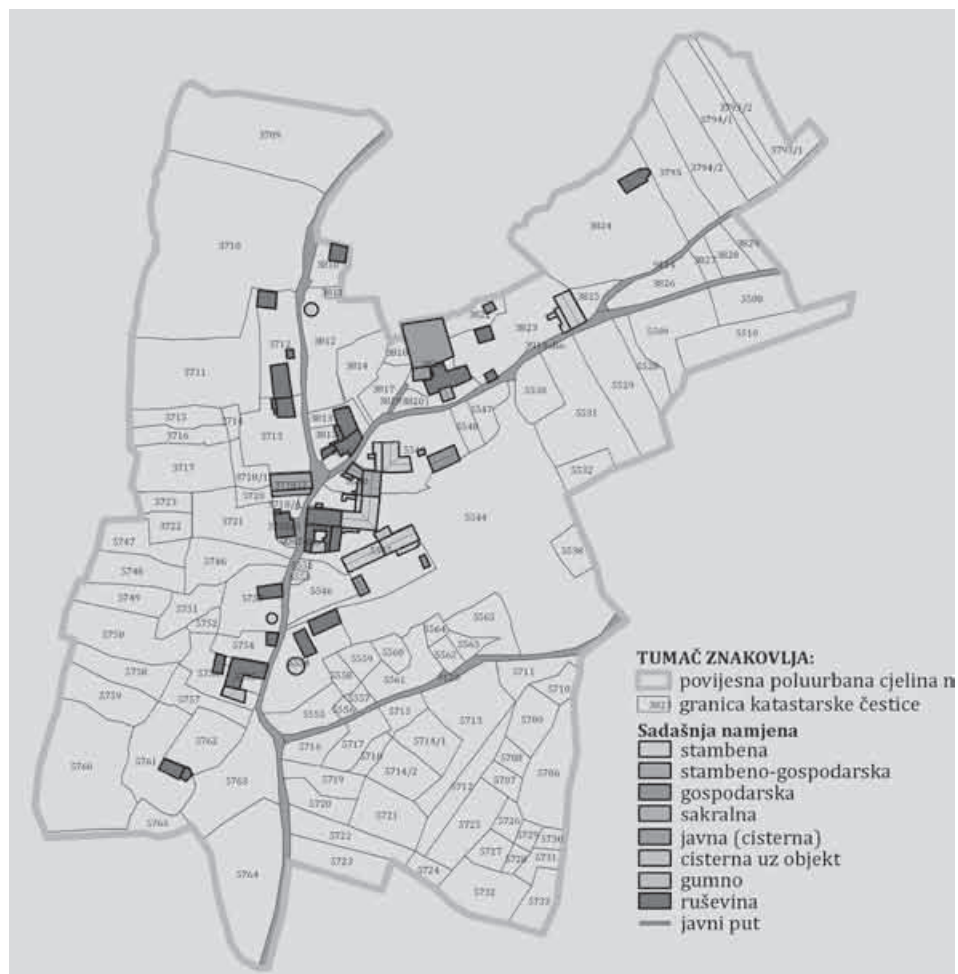
- Očuvati osnovnu tipologiju strukture naselja, povijesne putove i vrednija obradiva zemljišta. Novu urbanističku teksturu dosljedno nadovezati na stariju ili je fizički odvojiti.
- Izbjeći intervencije na reljefu tla unutar ruralnih kulturno-povijesnih cjelina (usjeci, nasipi, poravnanje uzvisina, zatrpavanje vrtača).
- Očuvati zatečena obilježja organizacije i omeđenja prostora (npr. parcelacija zemljišta, povijesni putovi, suhozidne ograde i terase).
- Izvedbu nove prometne infrastrukture prilagoditi zahtjevima zaštite kulturnih obilježja naselja.
- Gradnju prilagoditi očuvanju kulturne i ambijentalne vrijednosti naselja, poštivanjem prisutnih tradicijskih obrazaca proporcija, izbora građevinskih materijala i rješenja, ili inovativnim rješenjima postići maksimalno uklapanje u okoliš.
- Prostornim uređenjem očuvati izvornu ruralnost cjeline te ponuditi prostor razvojnim rješenjima koja su zasnovana na ovoj odlici (kulturni i agroturizam, poljoprivreda, stočarstvo, tradicijska, ekološka i obrtnička proizvodnja, malo poduzetništvo).
- Očuvati tradicijske gospodarske građevine i sklopove koji dokumentiraju tradicijsku gospodarsku kulturu (npr. sjenari, štale, vapnenice, guma, lokve, zdenci...).
- Sačuvati specifičnost područja kulturnog krajolika i arheološke zone na vršnom području na kojima su se u prapovijesti nalazile građevine i izvidnice, a kasnije su se kroz povijest ista područja koristila kao pašnjaci. Strukture koje se ovdje mogu naći građene su osjetljivom tehnikom suhozida s nekoliko značajnih povijesnih gomila.

Kartografski prikazi

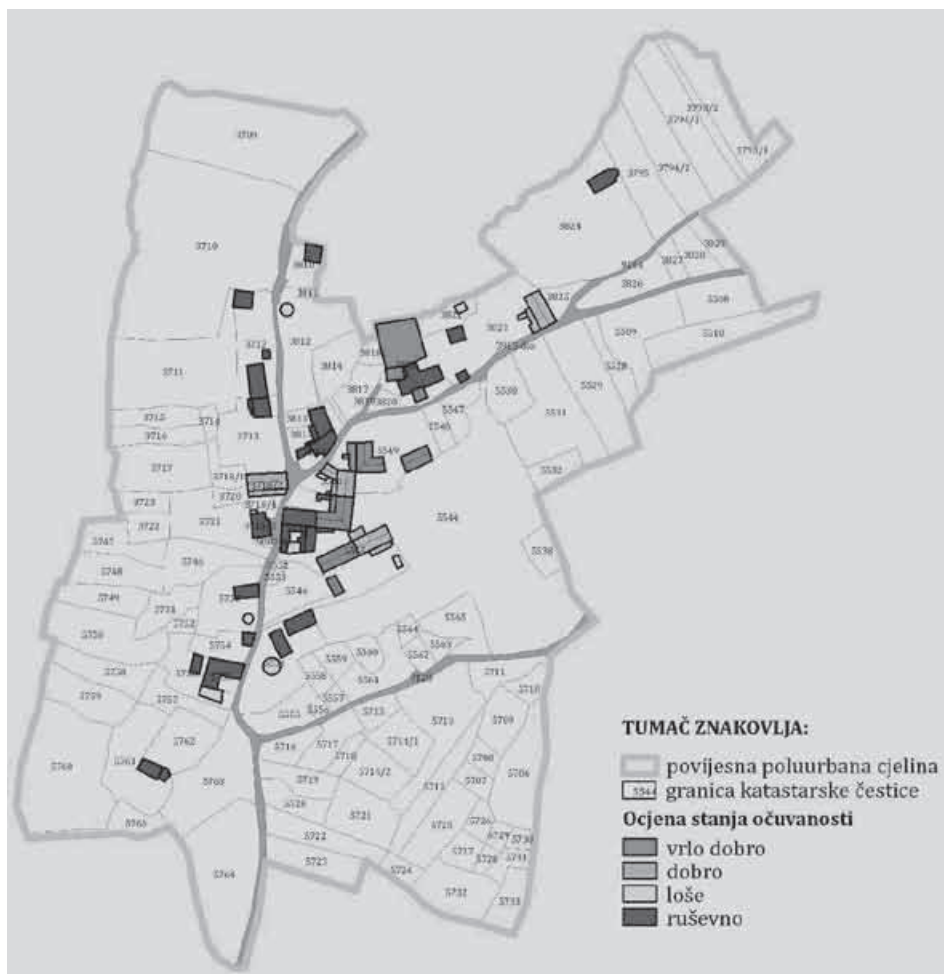
U sklopu diplomskog rada, izrađen je cijeli niz kartografskih prikaza (Analiza stanja, Prijedlog revitalizacije i Tlocrti objekata unutar naselja) te je na taj način ovjekovječena povjesna cjelina naselja Kotor za buduće generacije. U nastavku dan je isječak iz nekoliko kartografskih prikaza, dok cjelovite karte nisu predmet ovog rada.

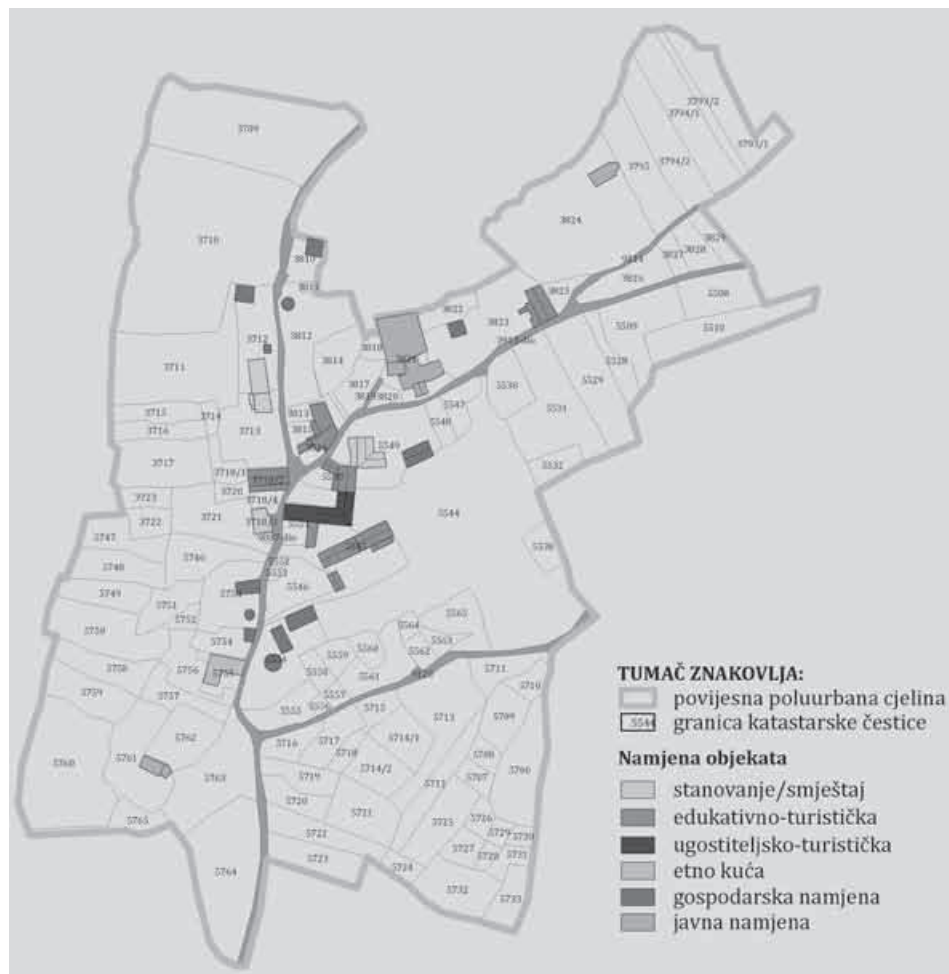
Slika 67. Izvorna namjena – analiza stanja, izradila: J. Doričić.

Slika 68. Sadašnja namjena – analiza stanja, izradila: J. Doričić.

Slika 69. Ocjena stanja – analiza stanja, izradila: J. Doričić.

Slika 70. Prijedlog revitalizacije, izradila: J. Doričić.

Slika 71. Tlocrti prizemlja, izradila: J. Doričić.

Prijedlog moguće revitalizacije naselja Kotor

Revitalizacija (lat. oživljavanje) – objektu koji je ostao bez žive funkcije daje se namjena. Najpogodniji je oblik revitalizacije vraćanje originalne funkcije objektu, bez mijenjanja unutarnjeg rasporeda i izgleda građevina, a polazeći od pretpostavke da se obnavljanjem funkcije čuva spomenik. Moderna strategija revitalizacije ruralnih sredina slijedi smjernice razvijene interdisciplinarnom suradnjom različitih struka. Potrebno je osmisliti programe sustavne zaštite, očuvanja, obnove i oživljavanja tradicionalne gradnje i tradicionalnih obrta na način koji će omogućiti očuvanje kulturnog identiteta ruralnih područja. Pri tome je potrebno zadovoljiti potrebe suvremenog načina življenja. Očuvanje i zaštita kulturne baštine važan je cilj zbog vraćanja digniteta ruralnom prostoru i stanovništvu i zbog mogućnosti stvaranja novih radnih mjesta na područjima tradicijske gradnje, obrta, poljoprivrede, stočarstva i turizma. Globalni trendovi revitalizacije pokazuju afinitet za očuvanje starih povijesnih vrijednosti s prilagođavanjem postojećih objekata, dobrim projektiranjem prostora i diskretnim unutarnjim uređenjem.

Cilj je revitalizacije potaknuti sve funkcije koje čine ruralnu cjelinu te iskoristiti trenutno stanje: odvojenost od velikog grada, gužve i vreve. Općenito je cilj pretvoriti nešto što su ljudi prije doživljavali kao negativne aspekte, kao što su odvojenost, nepristupačnost, izolacija, u nešto što današnjem čovjeku, izloženom svakodnevnom stresu, znači odmor i rekreaciju.

Promatrajući konkretnu lokaciju naselja Kotor na brdu iznad današnjeg naselja Crikvenice i izvornu namjenu objekata, prepoznavamo niz zatvorenih kućišta koja pripadaju izvornoj pučkoj autohtonoj arhitekturi koja predstavlja tipičnu prostornu organizaciju naselja iz doba Vinodolske knežije. Unutar zatvorenog kućišta nalaze se stambeni i gospodarski prostori ograđeni visokim dvorišnim zidom. Na rubovima poluurbanog naselja Kotor nalaze se jednostavni gospodarski objekti koji također čine naselje – njegovu užu cjelinu. Izvan uže cjeline poljoprivredne su površine koje su trenutno zapuštene, no u vidu revitalizacije nužno ih je privesti svrsi te obrađivati u duhu tradicije jer taj poljoprivredni raster nekadašnjih vinograda, maslinika i nasada predstavlja iznimnu ambijentalnu vrijednost. Zamišljeno je da se u naselju revitalizira uže središte te da se zadrže gabariti obradive površine, čije se granice jasno ocrtavaju do danas u vidu suhozida. Uže središte naselja prezentirat će se u smislu eko-etno sela. Projekt eko-etno naselja na prvo mjesto stavlja kriterij autentičnosti, koji je ključni element ovakvog tipa revitalizacije. Bez autentičnosti, koja se ostvaruje obnovom graditeljske baštine prema konzervatorskim smjernicama, očuvanjem prirode te unošenjem sadržaja temeljenim na povijesnim činjenicama, ovakav tip revitalizacije neće uspjeti (slika 74).

U promišljanju buduće namjene objekata u naselju Kotor možemo se koristiti poznatom latinskom izrekom *Historia magistra vitae est*, koja nas upu-

čuje na to kako se ne bismo trebali previše udaljiti od izvorne, odnosno prvotne funkcije objekata. Na taj će se način najbolje sačuvati ambijent, kultura i običaji koji određuju identitet ove cjeline. Ono što je najbliže ovakvom konceptu revitalizacije zapravo je pojam ekomuzeja.

Ekomuzeji na jedinstven način prezentiraju kulturnu i prirodnu baštinu jednog prostora te predstavljaju suvremen pristup u današnjoj muzeologiji iako su se prvi ekomuzeji pojavili još sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Francuskoj.

Činjenica da ekomuzeji kao svoje poslanje vide buđenje svijest o vrijednosti identiteta lokalne zajednice putem edukacije te konzervacije i interpretacije lokalnih prirodnih i kulturnih znamenitosti, postaje posebno oružje nove muzeologije koja u centru svih svojih promišljanja vidi čovjeka i njegove potrebe. Naime, nužno je unutar ekomuzeja, odnosno specifičnog ambijenta, obuhvatiti, ne samo one elemente baštine koji su ostali zabilježeni u prirodnom okruženju i materijalnim zdanjima, nego i vještine kojima je ona izgrađena, jezik kojim je ispričana i svaki onaj komadić mozaika koji ju sačinjava. Iz tog razloga se ovaj muzej ponekad naziva fragmentiranim, jer nastoji sve te elemente disperzije objediniti u jednu, znanstveno istraženu i prezentiranu cjelinu te na taj način posjetitelju omogućiti razumijevanje istinske vrijednosti pojedinog mjesta.¹⁸

Iako pojam muzej budi primisao nečeg davno prošlog i učenja o prošlosti na institucionalan način kroz različite izložbene aktivnosti, iz same definicije ekomuzeja vidimo da se ovdje radi o inovativnom i drugačijem pristupu koji nužno uključuje lokalnu zajednicu i podizanje svijesti o vlastitim korijenima. Naselje Kotor idealno je mjesto za primjenu ovog koncepta prezentacije i revitalizacije. Slijedeći takvo promišljanje eko-etno naselja Kotor, građevine u naselju mogli bi razvrstati u četiri skupine:

Objekti čija je namjena stanovanje i smještajni kapacitet

Objekti ove namjene koristili bi se za smještaj manjeg broja turista, a cilj je kapacitete koristiti kroz čitavu godinu. Kako bi isto bilo moguće, nužno je osigurati cjelogodišnje sadržaje i život naselja Kotor. Uređenje unutarnjih prostora trebalo bi slijediti tradicijsku gradnju i koristiti prirodne materijale, no isto ne znači umanjeње kvalitete, već nasuprot, podizanje kvalitete smještaja (dobar je primjer takve vrste unutarnjeg uređenja smještajnih kapaciteta Hotel *Balatura* u Triblju, gdje se kod uređenja koriste tradicijski elementi u suvremenoj interpretaciji).

¹⁸ <http://www.ffzg.unizg.hr/arheo/ska/fragmenti/2-3/ekoMuzeji.htm>

Građevine edukativno-turističke namjene

Ovdje se radi o objektima dvostruke namjene tj. manjim smještajnim kapacitetima na katu i javnim prostorima u prizemlju u kojima bi se održavale radionice raznih tradicionalnih zanimanja i obrta nekadašnjih stanovnika Kotora, kao što su npr. kamenoklesarstvo (obrada kamena različitim lokalnim tradicijskim tehnikama koje je na ovom području bilo izrazito razvijeno), zidarstvo, obrada drveta na tradicijski način, izrada tradicijskih predmeta koji su se koristili u svakodnevnom životu (u jednom od objekata na Kotoru nalazila se stolarska radnja, pronađeno je niz alata – blanje, pile, stolovi. Njih bi trebalo što prije restaurirati i izložiti kao vrijedan dokument tradicijskih zanata koji polako izumiru). U ovakve edukativno-turističke objekte spadali bi i oni namijenjeni gospodarskoj funkciji (gumna, štale, suhozidi/gromače i sl.). Spomenimo tako funkciju radionice prerade vune, pletenja, tkanja, u koje bi se posjetitelji mogli uključiti ili samo gledati demonstraciju zanata, zatim, alate i različita pomagala koja bi se koristila, a koja bi se izradila po uzoru na tradicionalne tj. sve bi se aktivnosti odvijale bez modernih alata i tehnika. Kako bi se gumna stavila u funkciju, potrebno je revitalizirati tradicionalni uzgoj žita koje se onda *mlati u gumnima, melje pod kamikon* i na kraju mijesi kruh koji se peče u krušnim pećima, od kojih je jedna obnovljena, a nekima se naziru samo tragovi te ih je potrebno obnoviti i staviti u funkciju. Njihovi bi se proizvodi koristili u ugostiteljsko-turističkim objektima.

Tradicionalno zanimanje stanovnika Crikvenice i Kotora, ali i cijelog Vinodola, bio je prijevoz robe zaprežnim kolima, što se naziva i kirijašenje, po čemu su i dobili nadimak Kirci. Podno naselja Kotor prolazi kolni put koji se na predjelu *Japnenica* odvaja prema Vinodolskoj dolini i dalje za Gorski kotar. Ovim se putem prevozila roba kojom se trgovalo u crikveničkoj luci na utoku Dubračine u more, koja je još od prapovijesti važan izlaz Vinodola na more. Edukativnim radionicama mogli bi se izrađivati drveni kotači zaprežnih kola, kovati potkove itd.

Ugostiteljsko-turistički objekti

U kojima je također predviđeno odvijanje različitih radionica – tzv. edukativni turizam vezan za tradiciju. Ove radionice bile bi vezane većinom uz tradicionalnu gastroponudu, npr. *Od mlijeka do sira, Od masline do ulja, Od zrna do pogače* i sl. Nužno je postojanje objekta – *konobe*, koja će spravljati i nuditi tradicionalna jela s lokalno proizvedenim namirnicama. Teško je očekivati da će se uspjeti proizvoditi baš sve potrebne namirnice na samom Kotoru, naročito u početnoj fazi revitalizacije, pa je potrebno krenuti s nekoliko kultura koje se onda nude kao izvorne – žito, *jačmik*, zob, leća – *domaći kruh zi krušne peći, jačmik i fažol, batuda*, masline – maslinovo ulje, kozje i kravlje mlijeko - sir i skuta, *palenta i mliko*, smokve – sušene i friške, trešnje, džem, soljena

plava riba (tradicionalna prehrana Crikveničana), proizvodnja meda i sl. U pojedinim objektima može se prodavati lokalno proizvedene proizvode, tj. sve ono što posjetitelj doživi i kuša, da je u mogućnosti ponijeti sa sobom – *ma ča je je, dobra je, aš s Kotora je*. Kušaonica i prodaja sireva, maslinovog ulja, smokava, meda i sl., koji bi na pakiranju imali natpis o proizvodu izrađenom na tradicijski način. Prodaja ljekovitih ulja i aromatičnog primorskog bilja (majčina dušica, kantarion, lovor-javorika, maslina, divlji origano, lavanda, i sl.). Ovakvi prostori bi posjetitelju osim vizualnog doživljaja i edukacije nudili mirise i okuse koji bi upotpunili doživljaj posjeta eko-etnonaselju.

Etnokuća

Kao muzejski objekt koji je važan u cilju prezentiranja kulturno-povijesne baštine. Kao najlogičnije rješenje pozicioniranja etno-ekokuće nameće se prva kuća s lijeve strane vezano uz pješačku stazu od Sportske dvorane do Kotora. To je prva točka za posjetitelja i informacija o naslijeđu naselja u koje ulazi. Ova je kuća ujedno i infopunkt, ali i manji muzejski postav s izlošcima koji ukazuju na razvoj života na brijegu Kotor još od prapovijesti preko srednjeg i novog vijeka. Ovaj objekt treba omogućiti i multimedijalni pristup. Zanimljivo bi bilo prezentirati i govor stanovnika Kotora, čakavštinu kroz napjeve te educirati posjetitelje o specifičnostima crikveničke čakavštine. Posebnu temu postava činila bi velika ekonomska emigracija stanovnika Kotora u Sjevernu i Južnu Ameriku na početku 20. stoljeća i kakve je ona utjecaje imala na obiteljski život, običaje, odijevanje i sl. Kuća je zamišljena isključivo kao izložbena, budući ostali dio naselja pruža interaktivni doživljaj povijesti i vraća posjetitelja u neko drugo vrijeme.

Zaključak

Revitalizacija zaštićene zone naselja Kotor se mora provesti kroz aktivnu zaštitu kulturno-povijesne baštine, što podrazumijeva konzervatorsku zaštitu, ali i gospodarsku valorizaciju i primjereno korištenje. Uz revitalizaciju tradicionalne arhitekture važno je očuvati i obnoviti vrijednosti kulturnog krajolika s brojnim suhozidnim gromačama, koje se prostiru i na širem području zaštite (Muzej grada Crikvenice provodi povremene radionice obnove gromača i planira projekt izrade GIS baze suhozida).

Nužan preduvjet za revitalizaciju ovog prostora je infrastrukturna opremljenost, što bi omogućilo stvaranje prihvatljivog okvira za kvalitetnu valorizaciju naselja. Zanimljivo bi bilo i povezivanje žičarom ili uspinjačom, koja bi osim poboljšanja kvalitete povezivanja prostora zasigurno bila i turistička atrakcija.

Trenutno prostor Kotora najviše posjećuju planinarska društva, koja održavaju planinarske putove i stazice. I nadalje će širi prostor Kotora privlačiti iste skupine, a unaprijeđenje je moguće kroz tematske staze ljekovitog i aromatičnog bilja s poučnim knjigama i sl. Putove je moguće uređivati također kroz radionice, a čitavu zonu brda Kotor uključuje se na taj način u aktivni odmor i doživljaj posjetitelja. U kontekstu šireg obuhvata zone, tj. revitalizacije Kotora kao cjeline, valja spomenuti kulturno-povijesnu i još vrlo malo istraženu arheološku baštinu koja će u budućnosti zasigurno ponuditi još mnogo zanimljivosti koje će proširiti čitavu priču etno-eko naselja.

Ciljanim skupinama, korisnicima i posjetiteljima, od pojedinačnih turista do specijaliziranih grupa (studenti arhitekture, arheologije, konzervatori, agronomi, različite udruge...) trebalo bi, uz smještaj, nuditi aktivnu suradnju u tradicijskim zanimanjima organiziranim kroz radionice. Zbog ograničenog kapaciteta smještaja mogle bi se organizirati grupe sa stručnim vođenjem, tj. *dnevni posjetitelji*, ali tako da se spriječi masovno dovođenje grupa zbog održanja koncepta mira i odmora u samom mjestu. Grupe bi se trebalo dovesti ciljano u okviru ekskluzivnih paketa i s ulaznicama za posjet u ograničenom dnevnom broju.

Jedna od najvećih prepreka revitalizaciji trenutno je stanje imovinsko-pravnih odnosa na prostoru Kotora, s velikim brojem vlasnika i neriješenim vlasničkim pitanjima. Otkup svih objekata nužnih za realizaciju projekta od strane jedinice lokalne samouprave nije realno očekivati u bližoj budućnosti čak ni uz eventualnu potporu EU fondova jer su, osim značajnih financijskih sredstva, potrebni brojni ljudski resursi i razrađen model upravljanja kako bi to moglo zaživjeti.

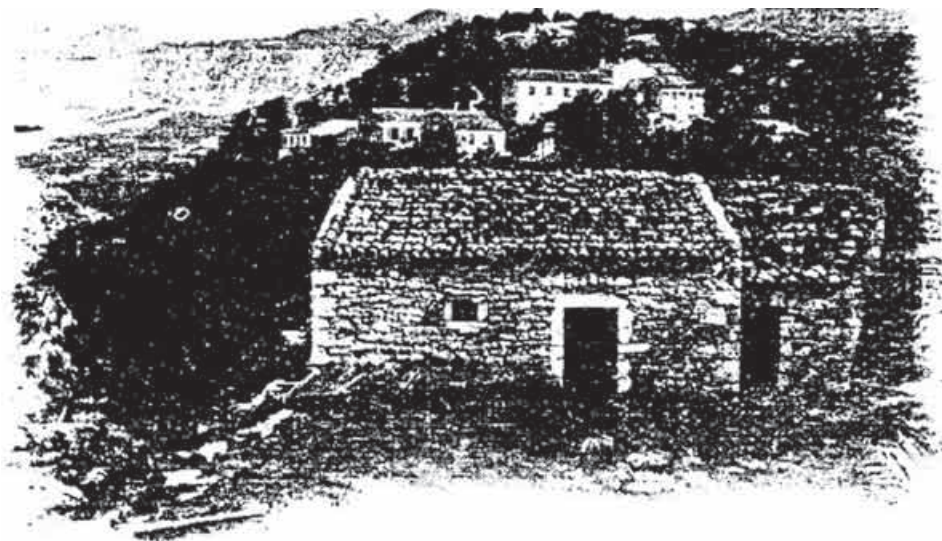
Sredstva za realizaciju moguće je ostvariti kroz različite programe EU fondova te u suradnji s različitim institucijama pri prijavi projekta (znanstvene institucije – sveučilišta, instituti i sl., ministarstva, javna poduzeća, Primorsko-goranska županija, turistički i privatni sektor itd.), a isto je zadatak jedinice lokalne samouprave (LAG i sl.), ali i šire zajednice. Projekt revitalizacije ima sve preduvjete za mogućnost financiranja iz EU fondova jer je u skladu s politikama EU (obuhvaća područje edukacije, zaštite okoliša, različitosti i istraživanja, zdravstveni aspekt). Realno je očekivati određenu potporu, no ne i ukupno financiranje projekta. Također je realno očekivati da će se isključivo financirati edukativne i neprofitne aktivnosti, ali one zapravo čine cjelinu projekta revitalizacije koja omogućava i profitnu djelatnost. Zarada je nešto što ne smije biti primarni cilj, no realno je očekivati značajna poboljšanja u gospodarskom i turističkom smislu ukoliko dođe do njegove realizacije.

Može se očekivati da će jedinica lokalne samouprave izraditi detaljnu projektno-plansku dokumentaciju za navedeno područje te poticati privatni i javni sektor na ulaganje prema navedenim planovima, bilo kroz poticajna sred-

stva, povoljno kreditiranje, nepovratna sredstva iz EU fondova i sl. Ukoliko se izradi detaljan projekt revitalizacije sa svim elementima i smjernicama razvoja, velika je vjerojatnost da bi se intenzivirao interes privatno-javnog sektora. Projekt bi morao biti ne samo smjernica već obveza postupanja, kako bi se izbjegle negativnosti koje mogu uslijediti nakon dovođenja infrastrukture i *otvaranja vrata* investitorima. U okviru revitalizacije i modela privatno-javnog partnerstva, jedinica lokalne samouprave trebala bi omogućiti infrastrukturnu opremljenosti i povezanost kako bi se olakšala realizacija samog projekta i privuklo zainteresirane subjekte.

Ovaj projekt bi morao sintetizirati javni interes i privatno vlasništvo, a da bi to bilo moguće nužna je izrada projektno-planske dokumentacije koja će omogućiti realizaciju, ali i očuvati ovo važno kulturno-povijesno nasljeđe Crikvenice, Crikveničana i šireg područja.

Konačno treba zaključiti da se Kotor može smatrati turističkim resursom Crikvenice i da bi spoznaja njegove vrijednosti trebala imati važnu ulogu u turističkoj promidžbi. Rezultati provedene analize mogu pridonijeti svijesti, kako pojedinaca (vlasnika) tako i cjelokupne zajednice o vrijednosti kulturno-povijesnog naslijeđa.

Slika: 72. Fotografija preuzeta iz Spomenice župe Crikvenica (Rigoni 1914.-1941.)

Slike: 73 i 74. Primjer obnove graditeljskog naslijeđa.

Literatura i izvori

- BOGOVIĆ SLUNJSKI, Mile. 1987. Prošlost crkve u Vinodolu. *Zvona*.
- DORIČIĆ, Jasna. 2012. *Revitalizacija zaštićenog područja naselja Kotor*. Diplomski rad na Specijalističkom diplomskom stručnom studiju Građevinarstvo, kolegij Obnova graditeljskog nasljeđa, mentor Mr. sc. Olga Magaš dipl. ing. arh., Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka.
- FRANKOVIĆ, Marko. 2006. *Kvarnerska primorska kuća – ruralni tip*, Primorsko-goranska županija. Rijeka.
- FREUDENREICH, Aleksandar. 1962. Narod gradi na ogoljenom krasu. *Zapažanja, snimci i crteži arhitekta*. Savezni institut za zaštitu spomenika kulture, Zagreb-Beograd.
- FREUDENREICH, Aleksandar. 1972. *Kako narod gradi na području Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu spomenika kulture. Zagreb.
- GOB, André; DROUGUET, Noémie. 2007. *Muzeologija – povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb. Antibarbarus.
- IVANČIĆ DUSPER, Đurđica. 2004. *Zmed gromač. Adamić i Ustanova u kulturi Dr. Ivan Kostrenčić*. Rijeka–Crikvenica.
- IVANČIĆ DUSPER, Đurđica. 2006. *Putevima naših starih, Ustanova u kulturi Dr. Ivan Kostrenčić*. Crikvenica.
- JERIĆ MATEJČIĆ, Tea. 2002. Crikveničke građevine (prilog izučavanju starog narodnog graditeljstva). *Vinodolski zbornik*. 8. 227–244.
- MAGAŠ, Olga. 1995. Revitalizacija autohtone stambene kuće Kvarnera. *Tržište: časopis za tržišnu teoriju i praksu*. 1–2. 339–364.
- MAGAŠ, Olga. 1994. Urbana struktura grada Brseča. Znanstveni skup Brseč i Brseščina – Opatija 1990. *Liburnijske teme*. 8.
- MARASOVIĆ, Tomislav. 1983. *Zaštita graditeljskog nasljeđa*. Društvo konzervatora Hrvatske Zagreb. Zagreb–Split.
- MARINOVIĆ UZELAC, A. 1986. *Naselja, gradovi, prostori (studije i razmišljanja)*. Zagreb.
- MARKOVIĆ, Mirko. 2002. *Hrvatska na starim zemljovidima*. Zagreb.
- MAROEVIĆ, Ivo. 1986. *Sadašnjost baštine*. Zagreb.
- MAROEVIĆ, Ivo. 2000. *Konzervatorsko novo iverje*. Matica Hrvatska u Petrinji.
- RATKAJEC, Mirna. 2009. *Zidarstva i klesarstvo Crikvenice i Vinodola – rezultati terenskog istraživanja*. Sveučilište u Zagrebu. Zagreb.
- RIGONI, Antun. Mons. 1914–1941. *Liber memorabilium Spomenica župe Uznesenja Blažene Djevice Marije*. Arhiv župe Uznesenja BDM. Crikvenica.
- STARAC, Ranko. 2004. Kulturno-povijesna baština sela Kotor. *Vinodolski zbornik. Adamić i Ustanova u kulturi Dr. Ivan Kostrenčić*. Rijeka–Crikvenica. 9.
- STARAC, Ranko. 2000. Sakralna arhitektura srednjovjekovnog Vinodola. *Senjski zbornik*. Senj. 27.
- Rješenje br. 57/1 od 16. siječnja 1975. o proglašenju spomenikom kulture etnozone Kotor*. 1975. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Rijeka. Rijeka.

- Terensko istraživanje narodne arhitekture Kotora*, 1986. Kremenčić, Damir.
- Kulturno-povijesna baština Primorsko-goranske županije - Graditeljska baština*. 2005. Primorsko-goranska županija. Rijeka.
- Prirodna baština Primorsko-goranske županije*. 2005. Primorsko-goranska županija. Rijeka.
- Izvod iz registra kulturnih dobara RH br. 2/06. Lista zaštićenih kulturnih dobara*. 2006. Narodne novine 124.
- Konzervatorska studija za Prostorni plan Grada Crikvenice – građevinsko područje Kotor*. 2006. Br. el. A4-722.
- Rješenje br. 612-08/06-06/0169 od 23. ožujka 2006.g. o utvrđivanju Povijesne poluurbane cjeline naselja Kotor zaštićene kao spomenik kulture ima svojstvo kulturnog dobra*. 2006. RH. Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine.
- Izvešće br. 166/08 o pokusnim arheološkim istraživanjima na lokalitet Godač-Kotor u Crikvenici*. 2008. Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja. Rijeka.
- Prostorni plan uređenja grada Crikvenice*. 2011. Grad Crikvenica. SN PGŽ 47/2011.
- Sanacija prilaznog puta naselju Kotor*. 2011. Rijekaprojekt. Broj projekta: 11-000. Rijeka.
- Ekomuzeji. *Fragmenti – časopis studentskog kluba arheologa filozofskog fakulteta u zagrebu*. <http://www.ffzg.unizg.hr/arheo/ska/fragmenti/2-3/ekoMuzeji.htm>

Jasna Doričić, professional, specialist, civil engineer
Rijeka
jasna.doricic@pgz.hr

The protected region of the settlement of Kotor The analysis of the existing situation and the proposal of possible revitalisation

Summary

The theme Revitalisation of the protected region of the settlement of Kotor was the subject of research in the production of a diploma work at the Faculty of Civil Engineering in Rijeka, within the Renovation of Architectural Heritage course (mentor MSc. Olga Magaš eng. arch.) In this paper only one part of the theme's work is presented. The paper is divided into two parts. In the first part an analysis is made of the situation, whilst in the second part the suggestion of the possible revitalisation of the village is proposed and guidelines are given that should be adhered to.

The paper deals with the analysis of the historical semi-urban unit of the settlement of Kotor which has the status of a cultural asset, recognised and listed in the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia in 1975. It also provides an overview of the worthy archaeological and natural values of the immediate surrounding area of the Kotor hill and the structures within the protected area of the settlement of Kotor are presented as well as the situation on the ground and through a review of all the available material gathered during the investigation of the archive material.

As a basis for making a record of the existing situation one architectural record of the settlement from 1986 was used which the author of this work transferred into a digital vector system. The floor plans of every structure were plotted and all data of the current situation on the ground was adequately processed. For the making of a new status as a basis a cadastre vector was used. Written, graphic and cartographic sources were processed for the investigation and analysis of the protected semi-urban unit of the

settlement of Kotor as well as its environs. On the basis of the collected data as well as a detailed field visit a recording of the existing situation of all the structures at a scale of 1:200 was made. For each individual building an identification card was also made on which the following elements were processed: the position in the settlement, the basic data about the structure, a description of the typology of the building, assessment of conservation, floor plans of the structure and all accompanying photographic illustrations, historical as well as recent.

On the basis of the gathered and processed data an analysis was made of the situation via a series of cartographic representations, on the basis of which a proposal of the revitalisation of the settlement itself is given.

All the graphic data and those connected with the cadastre were digitally processed and stored in a database that is easily upgradeable and expandable and so in this way the simple production of an analysis of the data is possible as well as its comparison and the production of cartographic representations and addendums.

Keywords: Kotor, Crikvenica, architectural heritage, Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia, revitalisation